

פֿרשֶׁת וַיֵּרָא

יגדיל דעזרדה

באגביו ופיו

שיחַת חזוֹן לְפֶרֶשֶׁת וַיֵּרָא

הַפֶּתַח הַמִּבְטָח בַּשְּׂמוּטָה ג

שיחות ושיעורים מפי
הרב אורי נזרית שליט"א

יגדיל תורה

שיחות ושיעורים מפי הרב אורן נזרית שליט"א

מתוך סדרת הספרים יגדיל תורה (ה' כרכים)
ניתן להשיג בטלפונים 0509013000, 0506491414
למעוניינים ניתן לקבל השיחה במייל toraoren@gmail.com

תוכן

נושא שיחת חיזוק:

בשיחה מעורר להאמין שהקשיים שעובר האדם הם לטובתו גם אם אינו מבין איך הם לטובתו ולחזק עצמו מאוד תמיד באמונה שיועיל לזמני הנסיונות שעובר כל אדם ובכוחה של תפלה מעמקא דלבא ולהיות טוב ומיטיב לבריות ובסגלת הכנסת אורחים לכל העניינים ובפרט לזש"ק ובשכר מצות לוויה בהכנסת אורחים ובעשיית המצות ובעסק התורה בשמחה

נושא שיעור ההלכתי:

בשיעור זה מבאר דין קנה פרות מהשוק ובפרטים בהלכות ספקות, ופעמים שמיעצים מכירת קרקעות לגוי בשביעית גם למחמירים, והנכון לקנות מיבול מנכרי, ופעמים שטוב יותר התר מכירה מאוצר בית דין כשמחירי השוק באוצר גבוהים, ומי שאבותיו נהגו להחמיר האם מחיב במנהג, ושלוח רבנות שמוסר שמות המוכרים בטלפון, והמחמיר שנתארח האם צריך לשאל את בעל הבית על הפרות והירקות ושמותר לטלטלם בשבת, ועוד פרטים, וכן שמותר לקחת עדף ממי שמוכר גם מפרות התר מכירה, ונכון למכר למי שיודע שיעבד באסור, וכן שמותר להשכיר דירה שיש חשש שיעבד בה באסור בשביעית.

◀ עיצוב א.י.ש. | 0527627127 | 08-8650078

◀ עימוד וניקוד | ש.נ. | 0504158840

ניתן להקדיש פרשיות לברכה והצלחה ולעילוי נשמת וכיו"ב
לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0506491414, 0509013000

שיחת חזק לפרשת וירא

כל קשי אינו אלא טובה גמורה עבורו

אמנם לאמתו של דבר, לא די שה'עקדה' לא היתה סתירה להבטחת 'כי ביצחק יקרא לך זרע' אלא אדרבה דיקא על ידה נתקיימה ההבטחה, כי עד אז לא היה יצחק ראוי להוליד כי נשמתו היתה מצד נקבא ובעת העקדה נכנסה בו נשמה חדשה מסטרא דזכרא ובזה נעשה ראוי להוליד (ונשמתו הקודמת נכנסה לתוך האיל, ע"כ נחשב שחיתת האיל כשחיתת יצחק, מדרש תלפיות י' - יצחק).

ומעתה יתבאר היטב לשון הכתוב 'לך לך אל ארץ המדינה', שהלא בריש הפרשה הקודמת כתיב 'לך לך מארצך', ופירש"י לך לך - להנאתך ולטובתך, ולפי"ז צריך לפרש גם כן בפרשת העקדה 'לך לך אל ארץ המדינה' - להנאתך ולטובתך, ומהי להנאתך ולטובתך כשהוא הולך להעלות על המוקד את בנו יחידו הנולד לו בהיותו כבן מאה שנים. אלא באורו, שטובה והנאה גדולה היתה לו במעשה העקדה, כי רק ע"י כך זכה שתתקיים בו ההבטחה 'כי ביצחק יקרא לך זרע'.

ולא עוד, אלא שכתב הרמב"ן (פסוק טז) שבזכות העקדה יזכו בני ישראל לביאת הגואל בהגיע סוף וקץ לגלותם, אף אם לא יהיו ראויים לכך כלל ועקר. וכלשוננו, והנה הבטח שלא יגרם שום חטא שיכלה זרעו, או שיפיל ביד אויביו ולא יקום. והנה זו הבטחה שלמה בגאולה העתידה לנו, עכ"ל.

ולמדנו מכאן - שממקום הקשי והנסיון דיקא משם יבואו לו לאדם כל טובתו והנאתו לדורות

ראיתי בבאר הפרשה (וירא) שכתב על הנאמר בפרשתנו, והאלקים נסה את אברהם.. קח נא את בנו את יחידך אשר אהבת את יצחק... והעלהו שם לעולה'. וכבר הקשו המפרשים מדוע נסיון העקדה מתיחס לאברהם, ולא ליצחק שהסכים לפשט צוארו לשחיטה כקרבן 'עולה'. עוד הקשה הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע (ד"ה ויהי) מדוע לא נכתב בפרוש בתורה מעשה ד'אור פשדים' בו השליך אברהם אבינו את עצמו לשרפה על קדשת שמו הגדול.

ומבאר, כי בעיני האבות הקדושים לא היה קשי ונסיון כלל למסור הנפש והגוף למיתה, כי נדמה להם דבר זה - לפשט את גופם (להתעלות בבחינת נפש רוח ונשמה) לאדם הפושט את לבושו ללבש בגד אחר, לכן לא הזכיר כלל בתורה הנסיון ד'אור פשדים', גם לא מסירות נפשו של יצחק אבינו ע"ה, כי פשוט היה שיימסרו נפשם ללא כל 'נסיון'. אמנם לאברהם אבינו נחשב העקדה כ'נסיון' עד שהצריך הבורא להתחנן לפניו 'בבקשה ממך עמד לי בזה הנסיון' (תנחומא, רש"י כב א), כי עליו אז בדעתו סתירות ותמיהות, מצד אחד הבטיחו הבורא 'כי ביצחק יקרא לך זרע', והיארף בא עתה ומצוהו 'והעלהו שם לעולה'. ברם, אברהם אבינו הלך בתמימות אחרי צווי הבורא, ולכן כ"כ חשובה עמידתו בנסיון זה שעד היום אנו אוכלין שכרה (רש"י כב, ו ולכן שמה 'מאכלת').

וכבר כתב הרה"ק ה'נתיבות שלום' (נת"ש מכתבי קדש, מכתב רכ, ובהערה שם) וז"ל: בהיותי ל"ע בבית החולים בעתים הקשים ביותר, חייתי ממאמר חז"ל שאמרו 'הקב"ה מראשותיו של חולה', והרגשתי כי 'כתל המערבי' שאמרו חז"ל (שמו"ר פרשה ב, ב; מדרש שו"ט תהלים יא) שלא זזה שכינה ממנו הרי בחינה זו לי מראשותי, וזה נתן לי כח להתגבר על כל המצבים.

ודע, כתב המהר"ל זי"ע (גור אריה, ויחי ד"ה שהשכינה) שלא דוקא ב'חולה' הדברים אמורים, אלא כל מי שתשש כוחו ונשבר לבו כחולה, הקב"ה שורה עליו, כי כל הטעם ששכינה למעלה מראשותיו של חולה - כי 'את דכא ושפל רוח אשכנ', ואין לה דכא כחולה, ואם כן, ה'חכם' יביא על עצמו את השכינה, אף בלא חולי ל"ע - על ידי 'שברון לב'. וכעין זה היה אומר הרה"ק מרוז'ין זי"ע - 'סורי הנפש הנם כ'סורי הגוף ויותר מהם, וגם אצלם 'שכינה למעלה מראשותיו של חולה'.

ומעתה יתבונן כל 'חולה' וכל מי שעוברים עליו 'סורים' בגוף ובנפש רח"ל כי המקום אשר הוא עומד עליו אדמת קדש הוא, ו'זה שער השמים', ומשם דיקא מתקבלות התפלות באשר הוא שם'...

עמידה בנסיונות בעניני האמונה השלמה

מובא מהרה"ק הרמ"מ מויטעפסק זי"ע (פרי הארץ בפרשתנו ד"ה כללא דמלתא) כי עקר 'עשרה נסיונות' היו לנסותו בעניני האמונה, כי בכל אלו היה נראה לו כשנוי רצון אצל השי"ת, מתחלה - 'לה לה מארצך' וכאשר הגיע לשם 'ויהי רעב בארץ' והכרח לעזב אותה, כמו כן,

עולם אף בשעה שלא יהיה ראוי לכהן. ובשעת הקשי לא ירים את ידיו לומר נואש, אלא יאמין בתקוה טובה, שאין בזה אלא פתח של אורה, וכל הקורות עמו בחייו הכל הוא 'להנאתך ולטובתך' בלבד.

דבר נפלא כתב הגאון רבי בצלאל שטרן זצ"ל (בהקדמה לספרו שו"ת בצל החכמה) בבאור דרשת חז"ל (ברכות ז:) על הפסוק (תהלים מז ט) 'לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ', אל תקרי שמות אלא שמות', כי באו להודיענו כונת הכתוב לכו ראו וחזו מפעלות ה' בכל אשר עשה שהיא רק לטובתנו ולהנאתנו, וגם אם נראה לעין בשר כי הרי זה שממה ואבדון, אף אין זה אלא לטובה, ואל תקרי שמות, כי באמת אין זה 'שמות' כלל אלא הבריות נתנו שמות וקראו למצב כזה שמות לקצר דעתם ובינתם, כי אינם יכולים להשיג את הטובה הצפונה באותם מפעלות השם.

ודיקא במצב כזה אז 'וירא אליו ה' בקרבה יתרה, נוראות באר הגאון רבי יצחק (בן הגה"ק רבי חיים) מוולוז'ין (בספרו 'פה קדוש') את הכתוב בפרשתנו (כא יז) 'כי שמע אלקים אל קול הנער באשר הוא שם', וכלומר, שתפלת ישמעאל נתקבלה יותר משל הגר, וטעם הדבר כי איתא בחז"ל (שבת יב:) 'שכינה למעלה מראשותיו של חולה שנאמר (תהלים מא ד) ה' יסעדנו על ערש דוי', ונמצא שבאותה שעה שישמעאל היה חולה השירה הקב"ה שכינתו עליו, וזהו שאמר שמע אלקים אל קול הנער, ומדוע באשר הוא שם, והכונה לשכינה הק' שהיא היתה שם, ועל כן נתקבלה התפלה שהיתה במקום ההוא יותר מתפלתה של הגר שלא היתה שם כ"כ השראת השכינה.

יצחק, וכמרמז באמרו 'מקום', ותמה עד מאד, כיצד יקרה כדבר הזה, והרי הנני הולך לשחט את יצחק כיצד יצא ממנו בנו יעקב, אכן אברהם סלק מחשבה זו למרחוק, בהתחזקותו באמונה תמימה 'בער אנכי ולא אדע' ואין לי אלא לעשות רצון אבי שבשמים.

ולמדנו עוד מדבריו על מעלת האמונה הפשוטה, כי אברהם אבינו על אף כל מדרגותיו העצומות והנשגבות מפל מקום לא עמד בנסיון לנצח את היצר הרע אלא על ידי אמונה פשוטה בתמימות.

פעם בקש יהודי מחו"ל את הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע שישלח עמו דברי חזק לבני קהלתו, (והיה זה בחל המועד סכות, לאחר שרקדו וזמרו נגוני שמחה והתפזרו כל הקהל ורק הוא נשאר שם בביתו של החזו"א, שאלו לרצונו, השיב האיש, כי תושבי חוץ לארץ מבקשים 'חזק', נענה לו החזו"א ואמר, כתיב בנח (ו, ט) 'תמים היה בדורותיו', וכלומר שלכל דור יש את הצדקות והחזק שלו, בדורנו, החזק הוא החזק באמונה (מעשה איש ח"ה קכז).

לאחר המלחמה הנוראה פגש 'המשגיח' הגה"ח רבי גדליה איזנר זצ"ל באחד ממכריו מלפני המלחמה, וקרא בשמו כשהוא שואל לשלומו, ענהו הלה שפבר סר מן הדרך רח"ל כבר אינני אותו פלוני... כמי שאומר שהפנה ערף לכל עברו ולכל היהדות, ושנה שמו ומעשיו לרעה רח"ל. החזיר לו רבי גדליה במלים נוקבות בכדי לשבר אוטם לבבו 'וכי מי למד אותך לדבר בשפה כזו, האם אותו רשע ימ"ש... והיתה פונתו לעוררו שזו היתה פונת צורר היהודים שלא יזכר שם ישראל עוד... פרץ הלה בבכי ואמר, הרי אבדתי את אבי ואמי וכל בני משפחתי, כיצד אפשר להבין וכיצד

כאשר 'וירד אברם מצרימה' מיד 'ותקח האשה בית פרעה'... ועל דרך זה, בתחלה נאמר לו 'פי ביצחק יקרא לך זרע' ולבסוף 'והעלהו שם לעולה', אף הוא התחזק בלבבו באמונה פשוטה בבוראו שלא להרהר אחר מדותיו כלל, ומשם נתעלה לרום מדרגותיו.

ובמדה זו נשתבחו האבות הקדושים, וכדאיתא בגמ' (סנהדרין קיא.) 'אמר לו הקב"ה (למשה), חבל על דאבדן ולא משתכחין, הרי כמה פעמים נגליתי על אברהם יצחק ויעקב באל שדי, ולא הרהרו על מדותי, ומעשה אבות סימן לבנים לילך בדרך אבות ולהחזיק ב'עמוד האמונה', בלא להרהר אחרי מדותיו של הקב"ה כלל וכלל, ואף אם אין בידינו להבין דרכי המקום ב"ה, אף עלינו להאמין כי כל הנהגתו של הקב"ה היא 'לטובתך ולהנאתך'. וההולך בתם ישפן בטח במרגוע ובשלוה, כי יודע שגורלו מפקד תמיד בידי הקב"ה המנהל עולמו, והוא המכלכל צעדיו, ותמיד מיטיב עמו בכל עת ובכל שעה.

כיו"ב באר גם הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע (חלק ד' פ"ב אות ז), וז"ל. אברהם אבינו, מה שזכה הוא ויצחק ויעקב אין הפה יכול לדבר - ואין מחשבת אדם בעולם משיג, ואפי' מלאכי עליון אינם משיגים מעלתם... ובכ"ז, בהעקידה לא נצח את היצה"ר כ"א ע"י תמימות גדולה ואמונה פשוטה. 'וירא את המקום' - ר"ל מה שהשי"ת הנקרא 'מקום' הבטיחו על זרע יצחק שהוא יעקב הנאמר בו 'ויפגע במקום' (להלן כח יא), דבר זה ראה וסלק זאת ממחשבתו למרחוק, לאמר - בער אני ולא אדע כי אין נברא יכול להשיג מחשבת בוראו ית"ש, עכ"ל, באור דבריו, כי בהליכתו להר המוריה ראה ברוח קדשו את יעקב בן בנו

עבודת אלילים, אלא, דהמאמין בה' לעולם אינו 'תועה', כי יודע הוא שכל מקום אשר תדרוך כף רגלו בו 'שם הוא המקום שהוא צריך להיות בזה הרגע', ולכן כשמצינו שהפסוק אומר עליה 'שתעתה' בדרפה, סימן הדבר שאבדה אמונתה שהיתה לה בבית אברהם, ו'חזרה לגלולי בית אביה', כי המאמין אינו תועה (כע"ז מתאמרא בשם הרה"ק מקאצק ז"ע). ויהי בסיומו את דבריו, הופיע לנגדם יהודי המחפש אחר 'מוהל' שימול את בנו הנולד לו למזל טוב, אז ראו עין בעין שאין יהודי תועה... אלא הקב"ה סבבו והביאו לכאן בשליחותו היעודה לו (נכתב ע"י תלמידו בקונטרס 'גדלת מרדכי' שבסו"ס שיח יוסף עמ' כ').

עוד מובא בענין זה, כי להגה"ק בעל ה'חמדת שלמה' ז"ע (מגדולי הדור לפני כמאתים שנה) היתה בת יחידה, בהגיעה לפרקה שלח ה'חמדת שלמה' כמה מחשובי תלמידיו לחפש עבורה את זוגה ההגון לה, ואף נתן בידם 'כתב הרשאה' להביא את השדוך לידי גמור ולחתום בשמו על שטר תנאים, ויהי בהגיעם אל אחת העירות בערש"ק מצאו בבית המדרש דשם בחור עלוי גדול ומתמיד עצום, במשך כל השבת שוחחו עמו בסגיות עמוקות שבש"ס, ויראו כי אכן בחור זה ראוי להיות חתנא דבי נשיאה של רבם. מיד במוצאי מנוחה באו התלמידים לפני אבי המדבר והציעו לו את דבר השדוך, האב הסכים מיד לכה, ונגמר הדבר בכי טוב וחתמו ביניהם על שטר תנאים, ויהי בנסעם בדרך הרגיש בעל העגלה בשמחתם כי רבה, וישאלם לשמחה מה זו עושה, אמרו לו התלמידים שלקחו חתן לבתו של רבם הגדול את הבחור אשר שהו עמו כל השבת, העגלון הביע את פליאתו באמרו

אפשר להמשיך... המתין לו רבי גדליה ונתן לו לשפך כל מועקת לבבו, לאחמ"כ החל להרעיף עליו דברי נחומים והתחזקות, ובתוך הדברים אמר לו, וכי הנך מבין כיצד יתכן שידבר אדם בורשא שבפולין וישמעו את קולו באמריקה, ואעפ"כ הנך משתמש בו... הרי שאין צריך להבין הכל... ואם כן בידך לעבד את אלוקי אביך אף אם אינך מבין דרכי הנהגתו.

לאחר שנים רבות הלך רבי גדליה ברחובות תל אביב, והנה נוסע בכביש איש שומר תורה ומצוות כשהוא רוכב על אופנוע עם 'סירה' (מין מושב שהיה מחבר אל האופנוע מצדו), וקרא לעברו, רבי גדליה עליה אל ה'סירה', אלא שלא ידע רבי גדליה כיצד נכנסים ומתישבים שם, אמר לו הרוכב, וכי את הכל אתה מבין... וכי הנך מבין כיצד יתכן שידבר אדם בורשא שבפולין וישמעו את קולו באמריקה... מיד הכיר בו רבי גדליה כי זה 'אותו האיש' שדבר עמו אחרי המלחמה, וספר לו האיש כי דבריו הציטו בו את אש הקדש בלבבו, ומכוחם חזר לדרך התורה והמצוות (הובא בספר במחצת רבי גדליה עמ' קמו).

מעשה היה אצל הגאון רבי מרדכי פאגערמאנסקי זצ"ל אשר פעם יצא מחוץ לעיר בלוי'ת מוהל מפרסם מהעיר מינסק (שהביאו חרדים לדבר ה' למול כמה תינוקות בעירו - קובנא), בעודם מהלכים תעו בדרפם (שכחו לרדת מהרכבת בתחנה הנצרכת, וממילא כבר החרחו להמשיך עמה עד סוף דרפה, ושם היה המעשה) והגיעו למקום שאינם מכירים, נענה רבי מרדכי ואמר, התורה כתבה (בפרשתנו כא, יד) 'ותלך ותתע במדבר באר שבע', וברש"י, 'חזרה לגלולי בית אביה'. ולכאורה צ"ב, היכן מרמז בקרא שחזרה לעבד

על החתן כליל המעלות אשר זמן ה' לידם, אף העגלון נכנס אל הרבנית וספר לה דברים כהויתן על החתן בעל המום, מיד נכנסה הרבנית וקבלה בפני בעלה על כך והוסיפה לומר שברצונה לבטל את השדוך, הרב שהפיר היטב את תלמידיו השקועים בלמודם ואינם יודעים ומבינים לא מנה ולא מקצתה מהמתרחש סביבותם, ידע שיש דברים בגו ושלח שלוחים אחרים לברר את הדבר לעמק, ואכן נתאמתו דברי העגלון, ובטלו את קשר השדוכין, (מתר היה לעשות כן על פי ההלכה, הואיל והשדוך נגמר על ידי שלים, ויכול לומר להם לתקוני שדרתיך ולא לעוותי), כעת נסעו השליחים בשנית אל הרה"ק מלובלין ושאלתם בפיהם, 'יגיד לנו את דרכנו אשר הלכנו עליה', מדוע היה עלינו להטלטל בדרכים כשהשדוך לבסוף לא יצא לפעל, ענה להם 'החוזה', סבת הדבר היה כדי שתשארו כאן ותהיו נמנים בין תלמידי הקדושים, וכך הוה... (גרסה זו הובאה ב'שאל אביו ויגיד' להגאון רבי שלום שבדרון זצ"ל).

כמה עצות לעמד איתן ב'עשרה נסיונות' כל אחד בשלו

הנה רבים הקשו מה הרבותא באברהם אבינו שהסכים לעקד את יצחק בנו על גבי המזבח, והלא הקב"ה בכבודו ובעצמו נגלה אליו ובקש זאת ממנו, ומיהו שלא ישמע לקול השי"ת המדבר אליו, ובאר הבעש"ט הק' זי"ע, שבשעת הנסיון מסלקים מהאדם את כל מדרגותיו וכל השגותיו הנעלות והקדושות, והרי הוא שרוי בחשכות המחין, כי אם יהיו לו 'הארות' והשגות אזי פשיטא שיעשה רצונו ית' ואין זה נסיון כלל, ובשעה שהלך אברהם אבינו אל הר המורה כביכול 'התרחק' ממנו הקב"ה ולא

וכי בחור זה לקחתם לחתן, הרי גבן הוא וגו' כפוף פאגמון, אף הם טענו לעמתו ששקר עונה בהם, שהרי הם שהו עמו שעות ארוכות ולא שמו לב לכך, אמר להם העגלון, אין זה פלא, פי שקועים הייתם בדברי תורה בעמק הסגיות לכן לא הבחנתם כלל במום זה, וכך המשיכו בדרךם לביתם, בעברם סמוך לעיר לובלין נכנסו אותם גאונים אל תוככי העיר אל הרה"ק ה'חוזה' מלובלין זי"ע, משנכנסו אל הקדש פנימה נענה החוזה ואמר להם, הנה מצאנו בספר שמואל (ש"א ט) על קיש בן אביאל אביו של שאול המלך, 'ותאבדנה האתונות לקיש אבי שאול, ויאמר קיש אל שאול בנו קח נא אתך את אחד מהנערים וקום לך בקש את האתונות', ומשחפשו שלשה ימים ולא מצאו את האתונות אמר, 'הנה נא איש אלקים בעיר הזאת והאיש נכבד, נלכה שם אולי יגיד לנו את דרכנו אשר הלכנו עליה', ולכאורה צריך באור, מאחר שכבר הלכו שלשת ימים ולא מצאו, היה להם לומר, 'יגיד לנו את הדרך אשר נלך בה', בלשון עתיד - בכדי שנוכל למצא את האתונות, ולא בלשון עבר 'יגיד לנו את דרכנו אשר הלכנו עליה'. אלא באר ה'חוזה' שלפעמים עושה האדם את דרכו לתור דבר מה, ולאחר מכן נוכח הוא לדעת שכל הלכו היה להביל ולריק כיון שלא מצא מאומה, עליו להתבונן אז 'יגיד לנו את דרכנו אשר הלכנו' - כי בודאי כל זה בהשגחה פרטית שנגלה בדרך זו - למטרה אחרת שאינה ידועה לנו, ואכן אצל שאול נתגלה לבסוף שהקב"ה סבב כל זאת בכדי שיגיע אל שמואל הנביא 'משחחו למלך ישראל, כך אמר להם הרה"ק מלובלין ולאחר מכן פטרם לשלום, השלוחים הגיעו אל בית רבם, ובשמחה רבה שתו 'לחיים' והודיעוהו

על הזמנים החשוכים והירודים, פי על ידי זה
יוכל עמד בנסיון גם בשעת ההסתה.

וכן צריך כל אחד להשקיע בזמנים הטובים
ולחכין לעצמו 'צידה לדרך', על ידי שיחשב
תמיד מחשבות חזק וקבלות טובות, באמונה
ובטחון ובכל הענינים, בפרט בדברים אשר
כבר הרגל שיש לו בהם 'נסיונות', וכך בבוא
העת פשיבוא לידי נסיון 'הא בידו להתגבר
עליהם.

עוד עצה מצינו בדברי רבותינו שיזכיר לעצמו
בעת הקשי כי אין זה אלא נסיון משמאי ובה
יקל עליו לעמד בקשרי המלחמה, וכפי שכתב
השל"ה (וירא דרך חיים תוכחת מוסר אות מב),
מפרשת העקדה ילמד אדם מוסר וימסר נפשו
על קדשת השם 'תברך, ומכל שכן שימסר
אבר מאבריו או שבירת איזה תאוה, כגון
לעמד בהשכמה לתורה ולתפלה, או לשבר
שאר תענוגים, וכן שיחה בטלה וכיוצא בזה,
יבטל רצונו מפני רצון המקום. עוד יחשב
האדם, באם באה לידו איזה עברה או איזה
מצוה, יחשב אולי השם 'תברך מנסה אותי
עתה אם אעבר או אקום, בדרך שנסה את
אברהם אבינו. ובודאי אלו ידע האדם שהקב"ה
מנסה אותו עתה, היה נזהר מאוד, על כן
יחשב האדם תמיד בבוא איזה ענין לידו, כי
כן היא מדתו של הקב"ה, שולח איזה ענין
לאדם כדי לנסותו. ואשרי אדם שה' אלקיו
תמיד במחשבתו, עכ"ל.

גם מצינו בדברי הרמח"ל (ד"ח ד"ה ולהיות), וז"ל.
'זאת היא התרופה היותר גדולה וחזקה שתוכל
להמציא נגד היצר, והיא קלה, ופעלתה גדולה,
ופריה רב, שיעמד האדם בכל יום לפחות
שעה אחת פנוי משאר כל המחשבות, לחשב
רק על הענין הזה, ויבקש בלבו מה עשו

היתה לו בהירות ההשגה כאשר היתה באמונה
אתו, ואף על פי כן כבש רחמיו לעשות רצונו
ית'.

בדרך זה באר הרה"ק המגיד מקז'ניץ זי"ע
(עבודת ישראל ד"ה ויקרא) בלשון הכתוב (פסוק ד)
'וירא את המקום מרחוק', שרומז על ה'מקום'
ב"ה - הקב"ה שהוא מקומו של עולם (בר"ר
סח ט), וכלומר, שבשעה שהלך אברהם אבינו
להר המזריה הסתלקו ממנו דרגותיו הקדושות
בבהירות האמונה ובדבקות בבוא ית"ש עד
שראה את הקב"ה 'מרחוק', ולא הרגיש שום
קרבת אלקים לי טוב.

מעתה עלינו לדעת כיצד נוכל לעמד בנסיון
לאחר הירידה מכל המדרגות, אלא אין עצה
ואין תבונה רק כמו שכתב האמרי יוסף בשם
הרה"ק רבי שמעלקא מניקלשבורג זי"ע לפרש
מה שאמרו (בר"ר סח ו) 'יצאת צדיק עושה
רשם', שמי שמשקיע בזמנים הטובים ומכין
עצמו להיות איש מלחמה אזי גם בשעה
שננטלים ממנו מדרגותיו והוא בבחינת 'יצאת
צדיק' - שייצא ממנו השגותיו, עדן עושה
רשם - שנשאר בו רשומא דקדשה אשר
בכוחה יוכל לנצח ולעמד כראוי בשעת הנסיון.

הן הן הדברים אשר דבר בקדשו הרה"ק הרבי
ר' אלימלך מליז'ענסק זי"ע (נעם אלימלך אמר
ד"ה בע"א) על הכתוב בפרשת אמר (ויקרא כא,
א), 'אמר אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם',
וברש"י, 'אמר ואמרת להזהיר גדולים על
הקטנים', ופרש וזל"ק, 'להזהיר גדולים פרוש
בשעה שהם בגדלות על הקטנים שישארו
בקדשתם אף שיהיו בקטנות, עכ"ל. פרוש
שצריך להמשיך ולהאיר מהזמנים הנעלים
והגדולים בעת שמתעסק בתורה ותפלה גם

בצערן ואין בידו כ"כ להתפלל בכונה שלמה בלא הסח הדעת. ובארו בעלי המוסר שאעפ"כ עדיפה תפלת החולה על עצמו מאחר שמתפלל הוא באמת יותר מאחרים, וקרוב ה' לכל קראיו לכל אשר יקראהו באמת.

זאת ועוד, שהרי ישמעאל היה רשע גמור ובעל עברה, שכבר עבר על ג' החמורות (עי' רש"י כא, ט) וגם יצא לתרבות רעה (שם יד), ומכל מקום שמע אלוקים לקול הנער, ולא לקול תפלת הגר שהיו נאים מעשיה כקטרת' (רש"י כה א), אלא ללמדנו, כי אין כל נפק"מ מיהו המתפלל, אלא ככל שהתפלה תבוא יותר מעמק הלב יותר במהרה תתקבל לרצון, ואף אם יצאה מפי מי שאינו ראוי כ"כ, ומאחר שתפלת החולה היא באמת ומעמקא דלבא על כן מתקבלת היא יותר.

ואם הדברים אמורים ב'ישמעאל' קל וחומר בן בנו של קל וחומר לתפלתו של בן ישראל שודאי מתקבלת היא ברחמים ובאהבה לפני אדון כל. וכך כתב הרה"ק ה'קדשת לו' זי"ע (פרשת ויחי ד"ה א"י מלת) וז"ל, כל אדם צריך להתחזק בלבן אמונה זאת שבודאי אין הקב"ה מואס בשום תפלת עמו ישראל, ואף שהוא נקרא הגדול הגבור והנורא ולו דומיה תהלה, אעפ"כ יקר בעיניו דבורים של עמו ישראל, אפלו ממי שהוא ח"ו בדייטא התחתונה, אעפ"כ מגיע מזה תענוג להבורא יתברך וכו'.

ומקרא מלא דבר הכתוב (משלי יז כג) 'שחד מחיק רשע יקח להטות ארחות משפט', ופרש רש"י בזה"ל, הקב"ה מקבל דברי הכנעה ופיוס מחיק הרשעים פלומר בסתר בינו לבינו, להטות ארחות משפט - להפך דינו מרעה לטובה. עכ"ל.

הראשונים אבות העולם שכל כך חשק ה' בהם ויעלה בשכלו מה טוב לאדם כל ימי חייו, לעשות כן גם הוא עכ"ל.

כוחה של תפלה מעמקא דלבא

בפרשתנו (יח, יב) נאמר 'ותצחק שרה בקרבה לאמר אחרי בלתי היתה לי עדנה', כתב ה'ספורנו', 'ותצחק' כי חשבה שהוא ברפת המלאך, וכברכת נביא פעין ברפת אלישע שברך את השונמית (מלכים ב' ד טז), ולכן צחקה, כי ענין הלדה אצלה הוא ממש כ'תחית המתים', וזה א"א אפלו על ידי ברפת מלאך אלוקים, דשנוי טבע גדול כזה אפשר רק על ידי מצות (צווי) האל פרטית או בתפלה משגת חן מאתו. ללמדנו כוחה של תפלה שהיא גדולה יותר מברכתו של מלאך.

בפרשתנו (כא, יז), 'וישמע אלקים את קול הנער ויקרא מלאך אלקים אל הגר מן השמים ויאמר לה מה לך הגר אל תיראי כי שמע אלקים אל קול הנער באשר הוא שם'. וכבר דקדקו חז"ל בלשון הכתוב, שהלא גם הגר אמו בכתה והתפללה על 'ישמעאל, וכדכתיב מקדם (פסוק טז) 'ותשא את קולה ותבך', ומכל מקום מבאר להדיא 'כי שמע אלקים אל קול הנער באשר הוא שם', והרי שתפלתו של ישמעאל נתקבלה יותר מתפלת הגר. וטעמא דמלתא בארו חז"ל (בר"ר נג, יד) בזה"ל, 'באשר הוא שם, בזכות עצמו, יפה תפלת החולה לעצמו יותר מכל'. וכן הביא רש"י 'מכאן שיפה תפלת החולה מתפלת אחרים עליו, והיא קודמת להתקבל'.

הוסיפו בעלי המוסר, כי לכאורה היה מקום לומר שתפלת אחרים עליו תתקבל יותר, כיון שהחולה אפוף בכאבים ומטרד ביסורים ושקוע

מִצָּעַר הָיָא וְתַחֵי נַפְשִׁי' (יט כ) מִיָּד נַעֲנֶה הַמֶּלֶאךָ
וְאָמַר לוֹ (פְּסוּק כ"א) 'הִנֵּה נִשְׁאַתִּי פָּנֶיךָ גַּם לְדָבָר
הַזֶּה לְבַלְתִּי הַפְּכִי אֶת הָעִיר אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ, וְכָל
הַמִּתְבּוֹנֵן עֹמֵד וְתִמְנָה פִּיצַד הוֹעִילוֹ תַּפְלוּתָיו
שֶׁל לוֹט יוֹתֵר מִשָּׁל אַבְרָהָם אֲבִינוֹ. יֵשׁ שֶׁפָּרְשׁוּ
שְׁלוֹט הַתַּפְּלָל עַל חֵייו כַּפְּשׁוּטוֹ, בְּלֹא חֲשׁבוֹנוֹת
וְזִכּוּיוֹת וְטַעֲנוֹת, אֲלֹא הַתַּפְּלָל בְּשִׁפְהַ פְּשׁוּטָה
מַעֲמָקִי לִבּוֹ, רַב־שׁ"ע וְתַחֵי נַפְשִׁי - הִבֵּה לִי
חַיִּים, עַל כֵּן תַּפְּלָתוֹ הַתַּקְבָּלָה מִיָּד, לְעֲמָתוֹ
אַבְרָהָם אֲבִינוֹ הַתַּפְּלָל עַל הַצֵּלָת אַחֲרִים מִתּוֹךְ
טַעֲנוֹת שֶׁ'חֲלִילָה לָךְ מִלְּהִמִּית צָדִיק עִם רָשָׁע,
וְאוֹלֵי יֵשׁ חֲמָשִׁים צָדִיקִים' וְכו'. וְאֵף שֶׁפְּשִׁיטָא
שָׁאִין לָנוּ שֶׁמִּי וְנִגְיָעָה קָלָה בְּאַבְרָהָם אֲבִינוֹ,
אֵף לְלַמְּדָנוּ עַל כּוֹחַהּ שֶׁל תַּפְּלָה הַבָּאָה מִמַּעֲמָקִי
הַלֵּב בְּפִשְׁטוֹת וּבִתְמִימוֹת.

יְדוּעַ מָה שֶׁסָּפַר הַרַ"ק ה'צִמְח צֶדֶק'
מִלְּיוֹבָאוֹיטְשׁ זִי"ע עַל אִישׁ תָּם וְיָשָׁר, שֶׁהָיָה
דָּר בִּכְפָּר אֶחָד סְבִיבוֹת יְרוּשָׁלַיִם, הָלָה לֹא
קָרָא וְלֹא שָׁנָה מִיָּמָיו, וְאֵף אֶת 'סֵדֶר הַתַּפְּלָה'
לֹא יָדַע, וְכָךְ הִיָּתָה דִּרְכוֹ, שֶׁבְּכָל שְׁבוּעָה הָיָה
נִכְנָס לִירוּשָׁלַיִם לְמִכּוֹר פְּרוֹת וִירִקוֹת מִתְּנוּבָת
שָׂדֵהוּ, וְאִזּוֹ הָיָה נִכְנָס אֶל הָרֵב דְּמָתָא שִׁירְשָׁם
לוֹ עַל הַנִּזְר אֶת סֵדֶר הַתַּפְּלָה לְכָל הַשְּׁבוּעָה
הַבַּעַל"ט. פַּעַם אַחַת בָּא אֶל הָרֵב בְּחֹדֶשׁ חֲשׁוֹן,
וּבִקֵּשׁ מֵאֲתוֹ שִׁירְשָׁם לוֹ סֵדֶר הַתַּפְּלוֹת לְכַמָּה
שְׁבוּעוֹת - הָיוֹת וְהַדְרָכִים עֹמְדוֹת לְהַתְקַלְקֵל
בְּרַפְּשׁ וְטִיט עַל יְדֵי הַגָּשָׁמִים הָעֵתִידִים לָרֹד,
וַיַּעַשׂ הָרֵב כְּבִקְשָׁתוֹ.

וַיְהִי בַשְּׁבוּעָה הַשְּׁנִי נִזְדַּמֵּן לוֹ לַעֲלוֹת לִירוּשָׁלַיִם,
וְהִנֵּה הוּא רֹאֶה שֶׁכָּל חֲנוּיּוֹת הַיְּהוּדִים נְעוּלוֹת
עַל מִסְגָּר וּבְרִיחַ, נִחְרָד בְּלִבּוֹ שֶׁמָּא טַעָה בְּמִנְיֵן
הַיָּמִים וְשִׁבְתָּ הַיּוֹם, אֵף מִשְׁרָאָה אֲנָשִׁים
הַמְּהַלְכִים בְּטָלִית וְתַפְלִין שְׁבָה אֵלָיו רוּחוֹ שֶׁלֹּא
הַתַּבְּלָל בְּחִשְׁבוֹן הַיָּמִים. נִגַּשׁ אֵלֵיהֶם לְשֹׂאֵל

וּמִמֵּילָא לֹא יִמְנַע עֲצָמוֹ מִלְּבַקֵּשׁ רַחֲמִים אֲפִלּוּ
בְּמִקּוֹם שֶׁנִּרְאָה שֶׁכֶּבֶר 'כָּלוּ כָּל הַקְצִיין', וְאִין
שׁוּם סְכוּי בְּדֶרֶךְ הַטָּבַע, שֶׁהָרִי בְּכַחַהּ שֶׁל תַּפְּלָה
לְהִבִּיא עַד 'תַּחֲתֵית הַמַּתִּים'.... וְכָךְ כָּתַב ה'סְפוֹרָנוּ'
(פְּסוּק כ"ב) עַל הָא דְּכָתִיב 'וַיִּפְּנוּ מִשֵּׁם הָאֲנָשִׁים
וַיִּלְכוּ סִדְמָה וְאַבְרָהָם עֹדְנוֹ עֵמֵד לִפִּי ה'", וְז"ל,
אֵף עַל פִּי שֶׁהַמְּלָאכִים אֲשֶׁר שָׁלַח לְהַשְׁחִית
כֶּבֶר הִגִּיעוּ לְסִדּוֹם, מִכָּל מִקּוֹם אַבְרָהָם עֹדְנוֹ
עֹמֵד לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים וּלְלַמֵּד זְכוֹת כְּאֶמְרֵם ז"ל
(בְּרִכּוֹת י'). אֲפִלּוּ חֶרֶב חֲדָה מִנַּחַת עַל צִוָּאָרוֹ
שֶׁל אָדָם אֵל יִמְנַע עֲצָמוֹ מִן הַרַחֲמִים, עַכ"ל.

מַעֲשֶׂה בְּאַחַד שְׁנֵינִס אֶל הַרַ"ק מְגוּסְטִינִין
זִי"ע וְהַזְכִּיר לִפְנֵינוּ עַל אֵיזָה צָרָה שֶׁשִּׁחְרָה
לְפִתְחוֹ, שֶׁאֵלּוֹ הַרַ"ק הָאֵם הוּא מִתַּפְּלָל
לִישׁוּעָתוֹ, הַשִּׁיב לוֹ הָלָה שֶׁהָרִי לְצַרְךָ כִּךְ בָּא
אֶל הָרֵבִי - שֶׁיִּתְפַּלֵּל בַּעֲדוֹ, וְכִדְאִיתָא בְּגַמ' (ב"ב
קט"ז). 'כָּל שֵׁישׁ לוֹ חוֹלָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ יֵלֶךְ אֶצֶל
חֲכָם וַיִּבְקֹשׁ עָלָיו רַחֲמִים', נַעֲנֶה הַרַ"ק וְאָמַר,
כִּךְ יֵשׁ לְפָרֵשׁ אֶת דְּבָרֵי הַגָּמ', א. מִי שֵׁישׁ לוֹ
חוֹלָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ יֵלֶךְ אֶצֶל חֲכָם, ב. הוּא עֲצָמוֹ
יִבְקֹשׁ עָלָיו רַחֲמִים.

וּכְבֶּר מְצִינוֹ בְּפִרוּשׁ דְּבָרֵי הַגָּמ' ב'מֵאִיר' (ד"ה
לְעוֹלָם) וְז"ל, 'לְעוֹלָם יִהְיֶה לָבוֹ שֶׁל אָדָם בְּטוֹחַ,
שֶׁהַתַּפְּלָה כְּשֶׁהִיא נַעֲשִׂית כְּתִקְנָה מִבְּטָלָת אֶת
הַגְּזָרָה, וְמִי שֵׁישׁ לוֹ צֶעַר אוֹ חוֹלָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ
אוֹ אֶחָד מִמִּינֵי הַצָּרוֹת יֵלֶךְ אֶצֶל חֲכָם וַיִּלְמַד
הֵימָנוּ דְּרָכֵי הַתַּפְּלוֹת וַיִּבְקֹשׁ רַחֲמִים. עַכ"ל.
וְהִינוּ שָׁאִין לָךְ חֲבִיב אֶצֶל הַקַּב"ה יוֹתֵר מִתַּפְּלָת
הָאָדָם עַל עֲצָמוֹ הַבּוֹקֶעֶת מִקִּירוֹת לָבוֹ בְּבִטְחוֹן
לְתַשׁוּעַת הַבּוֹרָא, אֲלֹא שֵׁישׁ לוֹ לִילֵךְ לְצָדִיק
לְלַמֵּד הֵימָנוּ 'דְּרָכֵי הַתַּפְּלָה'. וְכֵן מְצִינוֹ עוֹד
בְּפִרְשֵׁתָנוּ, שֶׁבִקֵּשׁ אַבְרָהָם אֲבִינוֹ עַל הַצֵּלָת
סִדּוֹם וְשֹׁאֵר הָעָרִים הַסְּמוּכִים וְלֹא נַעֲנֶה,
לְעֲמָתוֹ, כְּשֶׁבִקֵּשׁ לוֹט 'אֲמַלְטָה נָא שְׁמָה הֲלֹא

כי כשם שנותקבלה תפלתו של ישמעאל
'באשר הוא שם' כך תתקבל גם תפלתך ולא
יביטו בשמים על מעשיך שבבעבר, ומעתה לך
נא עמד נא התיצב נא והאלקים ישמע לקול
שועתך וימלא כל משאלות לבך לטובה
ולברכה.

וכן הוכיחו ממה שנאמר (תהלים כב כה) 'כי לא
בזה ולא שקץ ענות עני וכו' ובשועו אליו
שמע', והא פשיטא שאין הפתוב מדבר ב'עני'
בממון או בדעת, שהרי לא היה אפלו הוה
אמינא שהקב"ה יבזה אותו מחמת כן... אלא
בעל כרחך שמדבר ב'עני' במעשיו, שאכן ראוי
לבזותו ולשקצו, אף אף על פי כן בשועו אליו
שמע...

להיות טוב ומיטיב לבריות

כתב רבנו יונה בפרשתנו (פרוש עה"ת) דבפרשה
זו למדנו חשיבות ענין ה'נדיבות' ומתן שכרה
ולהפך, עד כמה מאוסה הפילות וענשה. דהנה
כתיב (יה יח-כ) 'כי ידעתיו למען אשר יצוה
את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו את דרך ה'
לעשות צדקה', ובזכות הצדקה נתעלה להיות
'ואברהם היה יהיה לגוי גדול ועצום ונברכו
בו כל גויי הארץ', והינו שנהפך להיות מקור
הברכה. לאידך, (פסוק כ) 'ויאמר ה' זעקת סדם
ועמרה כי רבה וחטאתם כי כבדה מאד', ואינם
שומעים 'צעקת הדל', ומתאכזרים שלא לגמל
חסד וצדקה עם הבריות. ולא עוד אלא
ש'חכמים המה להרע' - עשו רשעותם ב'חכמה'
כמובא בסוף מסכת סנהדרין (דף קט), וכגון
שהיו נותנים לאורח מטה שאינה כפי מדותיו,
ואם היה ארץ יותר היו אותם רשעים חותכים
את רגליו שיתאימו למטה עליו הוא שוכב,
ואם היתה המטה קצרה מדי היו מותחים את

מה יום מיומים, מדוע שבתו בעלי החנויות
ממלאכתם. השיבו לו שהיום תענית צבור
הוא, ולכן הכל בטלים ממלאכתם. הצטער
היהודי על שאכל כי לא ידע שהיום הוא יום
תענית, ולא עוד אלא שלא התפלל תפלת
יום התענית. מהר אל הרב ופרץ בבכי - היתכן
להכשילני בחמורות כגון דא, לאכל ביום תענית
צבור. השיב לו הרב, אין תענית זו מהתעניות
הקבועות, אלא כך גזרו בי"ד עקב עצירת
גשמים, וקראו עצרה וצום לתפלה ולתחנונים
ממי שמפתח של גשמים בידו. חזר ותמה,
וכי מפני כך צריך לגזר תענית וצום, החזיר
לו הרב בשאלה, וכי מה יש לעשות לפי
דעתך, השיב הלה, בהעצר הגשם מעל אדמתך,
אצא השדה, ואקרא לאבינו שבשמים, ומיד
מתחילים הגשמים לרד. אמר לו הרב, אם כן
עשה נא אף למעננו כן, נשא הכפרי עיניו
למרום ואמר אבא רחיקאי, בניך צריכים לגשם,
וכי אפשר שיגועו בניך ברעב חלילה... ומיד
נתקדשו השמים בעבים והחל מטר לרד
להשקות נפש כל חי.

הוסיפו על כך בשם בנו של ה'צמח צדק'
הרה"ק המהר"ש ז"ע, שאין משיבים ריקם
את תפלת התמים, משום שאינו מבין עמק
מאמרי חז"ל, אלא מדבר אל הקב"ה כבן
המתחטא אל אביו, ובקשה כזאת בדין הוא
שתתקבל.

ובזה בארו מדוע עוטפים את הטלית בעת
הברכה כעטיפת הישמעאלים (טור או"ח סימן ח
בשם הגאונים), כי פעמים הרבה יבוא היצר
לאדם בגשתו לתפלתו ויאמר לו 'הרי חוטא
ופושע אתה כזאת וכזאת עשית כיצד תעז
להראות פניך לפני ה' ולהתפלל לפניו, לזה
מזכירים לו לאדם את עטיפת הישמעאלים,

את האיל, וכי לא סגי להזמין אותו בבוא העת. אלא באורו, שהרי איל זה בא להציל את יצחק משיחטה, ולהציל יהודי מצער ומפל דקירה הרי זה מיסודות קיום הבריא... ויש למהר להכין את הצלתו, וללמדנו, עד כמה צריך לטרח ולשנות סדרי בראשית למען הצלת יהודי מפל צער וצוקה.

מספר כי אצל הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע נאספו במשך השנים הרבה פתקאות של אנשים שהעלו על גבי 'הפתב והמכתב' את צרותיהם השונות ובקשו ממנו שיעתיר בעדם, ואת כלם שמר במקום מיוחד, משנתרבו באפן מגזם רצו בני הבית לסלקם ולהשליכם אל האשפה, ולא נתנם החזון"א, באמרו כיצד היאך אפשר להשליך דף שנכתב בדם הלב של יהודי ברב מועקתו...

ידוע שכשהיה החזון"א יוצא מביתו להשתתף בשמחה וכיו"ב היו נגשים אליו רבים לשפך בפניו לבם, וככה היו מלוים אותו עד שנכנס לתוך הרכב שהסיע אותו, ואמר ל'נהג' שאת כבדת הדרך הראשונה יסע לאטו, ואל ימהר, שלא יחשבו חלילה שהוא רוצה 'לברח' מצרותיהם...

אמרו בעלי המוסר לבאר מדוע מצינו שהפך את סדום ועמורה ללא התראה בטרם ההפיכה, ואלו בנינוה כתיב ששלח את יונה הנביא להתרות בהם 'עוד ארבעים יום וינינוה נהפכת'. אלא משל למי שנתמנה להיות פקיד ב'בנק', והיה הלה מקבל את כל באי הבנק בסבר פנים יפות, אך דא עקא, שלא מצא את ידיו ורגליו בחכמת החשבון, והיה מזכר את החיב ומחייב את הפטור, כשמוע המנהל כי כן הוא מהר לשלחו עד מהרה. למחרת היום הביא פקיד חדש שהיה בקיא נפלא בתכונות

גופו לארץ המטה עד שכל אבריו מתפרקים. ואעפ"כ לא נזכר בנביא שנחתם גזר דינם רק על 'ינד עני ואביון לא החזיקה', פכתוב (יחזקאל טז מט) 'הנה זה היה עון סדם אחותך... וינד עני ואביון לא החזיקה', וכל כך רע הדבר בעיני ה' עד שהפך את העיר - ענש שלא מצינו כזאת זולתי בסדום (רק בנינוה אלו לא היו שבים בתשובה).

כיו"ב כתב רבנו בחיי (יח ט) לבאר מדוע החמיר הבורא עם אנשי סדום להענישם בענש כל כך נורא כהפיכת העיר, על אף שעדיין לא נתנה תורה, ומבאר, 'אבל נגמר דינם - בעוון שהיו מואסין את הצדקה, ולא היו משגיחים על ענייהם ועל רעיהם שהיו מטלין ברעב... ואנשי סדום היו מואסין בה (בצדקה) והיו אכזרים בתכלית, ואף על פי שלא נתנה תורה עדיין, הנה הצדקה מן המצוות המשפלות (היינו ממצוות 'שכליות'), ודבר מתעב הוא שיראה אדם את מינו (אדם אחר) מטל ברעב, והוא עשיר ושיבע מכל טוב ואינו מרחם עליו להשיב את נפשו. על אחת כמה וכמה מתעב מי שאינו מרחם על בני אמתו הדירים עמו בעיר אחת, ועל כן אבדן השי"ת לאנשי סדום שהיו מונעים אותה (את הצדקה והחסד) ולקח נקמת העניים.

דבר נורא שמענו מאת האברך המפלג הרה"ג רבי מנדל פרלמוטער זצ"ל, שהנה אמרו חז"ל (אבות ה, ט) 'עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות... ויש אומרים אילו של אברהם אבינו' - הוא האיל אשר נשחט תמורת יצחק אבינו בעת העקדה. ותמוה הדבר, כי לא נראה שיש בזה אחד מיסודות האמונה או מדברים ההכרחיים לקיום העולם (כשאר דברים הנזכרים במשנה, כגון 'פי הבאר' שבא להציל ולהשקות ס' רבוא מבני ישראל במדבר), מדוע היה צריך למהר ולברא

נאמר (ירמיה לא יד-טו), 'קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה וגו', כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שֶׁכָּר לַפַּעֲלָתָךְ וגו', וידוע מה שאמרו חז"ל שֶׁבִּשְׁעַת חֲרָבָן הַבַּיִת הגיעו כל האבות והאמהות הק' לבכות על צער בניהם, וכל אחד הזכיר זכותו, ומעתה צריך להתבונן מדוע דיקא לרחל נאמר מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה. אלא, שמצינו ברחל שמנעה אחרים מלבכות, שהרי 'עיני לאה רכות' - שהיתה בוכה ומצרה שלא תפל בחלקו של עשו, עד שגלתה לה רחל את הסימנים בכדי שתוכל להכנס לחפה ולהנשא ליַעֲקֹב, ומי שמוחה דמעת אחרים, הקב"ה נוהג עמו באותה מדה ומוחה את דמעתו...

ויטע אָשׁל - סגלת הכנסת אורחים לכל הענינים ובפרט לזש"ק

פרשה זו יפה נדרשת בענין 'הכנסת אורחים', בתחלת הפרשה באריכות בפסוקי התורה ובמדרשים, וראה במש"כ בס"ד בספרנו אשיחה בחקיק (וירא), ובבאר הפרשה כתב על הנאמר (כא לג) 'ויטע אָשׁל בבאר שבע', ובמסכת סוטה (י.) נחלקו התנאים מה נטע אברהם - הצד השווה שביניהם שהתעסק רבות במעשה ובמחשבה היא להיטיב לאורחיו. ואכן, גדולה היא מצות הכנסת אורחים עד שאמרו חז"ל (שבת כז.) גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה ומלבד חשיבותה של מצות הכנסת אורחים, נקשרו בה ג"כ הרבה סגלות טובות, לרפואות וישועות בכל הענינים, גם מסגלת היא מאד להפקד בפקדת 'ישועה ורחמים ב'זרע של קימא', וכמו שאמרו במדרש (תנחומא

החשבון, אלא שחסרון היה לו, שהתנהג ברגזה ובקפידה אל באי הבנק, נגש אליו המנהל והזהירו שיתנהג בשובה ונחת אל קהל הפונים אליו. עתה ישאל הרואה מאי בין הראשון לשני, הרי שניהם לא נהגו כהגון, ומדוע זה רק הזהר לשנות הנהגתו, וזה מצא עצמו בבית ללא כל הזהרות מקדמות, אלא, כי כל הרוצה לעבד בבנק, מחיב לדעת את ה'יסוד' - הבנה בעניני ממון, שהרי שם הוא מקום מסחר המעות, ממילא אם יש לו ידיעות טובות בעניני ממון, עדין אפשר לסבל שאר חסרונות שיש לו, אבל אם הוא חסר את ה'יסוד', אף אם בשאר ענינים יש לו מעלות, מה לו ולבנק...

כיו"ב, מיסוד קיום העולם שיהא האדם בעל חסד ומדות טובות כמו"ש (תהלים פט ג) 'עולם חסד יבנה', ע"כ, אם יש בו מדות טובות עדין אפשר לסבל את שאר חסרונותיו, משא"כ אם את היסוד אין לו מה יועילו כל שאר מעלותיו.

ומעתה יבאר שפיר, כי אנשי סדום היו רעים וחטאים בענין זה שלא גמלו חסד איש את רעהו, ואדרבה הרעו איש לזולתו, ע"כ נחסר להם ביסוד העולם, א"כ אין להם זכות קיום בעולם. משא"כ אנשי נינוה אף שחטאו בחטאים רבים להשי"ת, דומים הם לחסרונות שיש לפקיד השני, שנחסר לו הרבה ממעלות הנצרכות לאדם, אבל לא ביסוד עבודתו.

וכן אמר הרה"ק ה'אהבת שלום' זי"ע לפרש בלשון התפלה (ברפת יוצר אור) 'המאיר לארץ ולזרים עליה ברחמים', כי אימתי הקב"ה מאיר לארץ, בזמן שהזרים עליה נוהגים ברחמים זה לזה... (הובא בהג"ה פר' קדושים).

כי תצא ב' ויש מצות שמותן שְׁכָרָה בָּנִים כְּמוֹ שָׂרָה שְׁאָרְחָה אֶת הָאוֹרְחִים, וְשׁוֹנֵמִית עַל שְׁקִבְלָהּ אֶת אֱלִישֶׁע' (מלכים ב' פ"ד).

כתב הרבנו בחיי' על הפסוק (כא לג) 'ויטע אשל', במסורה יש ב' 'ויטע' בספר זה, הכא, ואידך (ב ח) 'ויטע ה' אלקים גן בעדן מקדם', ללמדך שכל המחזיק במצות 'אכסניה' (הכנסת אורחים) יורש גן עדן.

פעם ספר הרה"ק הרמ"מ מלעלוב זי"ע לפני חבורת החסידים בשבח צדיק אחד מיוצאי תימן, והפליג את מעשיו הטובים שבעת מלחמת העולם דאג להאכיל מאות יהודים פליטי חרב שברחו מבתיהם מחמת המצוק, העיר אחד מן היושבים והוסיף, שאותו צדיק היתה לו קביעות ללמד סתרי תורה עם אחד מגדולי המקבילים, נענה הרה"ק 'מה אתה סח - הרי אנו מדברים ממה שהיה מאכיל יהודים...', כלומר, שמעלה זו חשובה וגבוהה יותר מלמוד סתרי תורה, כי ידעו והבינו אותם קדושי עליון שאין לה דבר גדול יותר מלהאכיל ולהשקות יהודים רעבים וצמאים.

ובמדה כנגד מדה יזכו גומלי חסידים, שהקב"ה ישקה את צמאי חסדו בכל הישועות והרפואות, וכן בארו דבריהם (סנהדרין קג:) 'גדולה לגימה שמרחקת את הקרובים, ומקרבת את הרחוקים, ומעלמת עינים מן הרשעים', ופירש"י, מעלמת מעיני המקום שלא להביט ברשעו לשלם לו כדרכו הרעה, אלא עושה כאלו אינו רואה במעשיו, ולכאורה נראה שהדברים סותרים את דברי הגמרא (ב"ק נ) 'כל האומר הקב"ה ותרן הוא, יותרו חייו', אף באמת לא קשיא, כי בודאי אין כאן ותרנות ואין שום דבר נעלם מעיניו יתב"ש, אלא שהנהוג עצמו בחסד וברחמים לרעהו מבלי

לדקדק מה טיבם מעורר בזה שגם הקב"ה יתנהג עמו במדה זו ברחמים וחסדים, ויזכה לכפרה על פשעיו מצד שורת הדין, דבמדה שאדם מודד מודדין לו.

ידועה זהירותו של הגה"ק המהרי"ל דיסקין זי"ע במצות 'הכנסת אורחים' לצד התמדתו העצומה בעסק התורה הק'. פעם נגש המהרי"ל באמצע למודו לזקן אחד שהיה סמוך על שלחנו, והפריד לו את החלק הקשה מהרוך של הלחם... לאחר מכן שאלוהו בני הבית, כיצד הבחין הרב מתוך למודו בעמקות נפלאה שזקן זה נצרך לעזרה, ויענם המהרי"ל, הנה מצינו בפרשת וירא שהקב"ה נגלה אל אברהם אבינו והנה רואה אברהם כי 'שלושה ערביים' מתקרבים, בקש מהקב"ה הנצב עליו - אל נא תעבר מעל עבדך, וירא וירץ לקראתם, וכל הרואה יתמה, כיצד ראה אברהם כי ג' ערביים לפניו והרי הוא עומד עתה בגלוי שכינה' בפעל ממש... אלא כי כן כלל הדברים, במה שהאדם שקוע ומנח ראשו ורבו יראהו אף מתוך עמידתו בגלוי שכינה, אף אתם אל תתמהו כיצד הבחנתי מתוך למודי בצרכי הזקן (דרש' מרדכי).

הרה"ק בעל התניא זי"ע המתין על זרע של קימא כי"ד שנים מעת נשואיו, וכאשר בא להזכיר עצמו אצל רבו הרה"ק ה'מגיד' ממעזריטש זי"ע יעץ לו לקיים מצות הכנסת אורחים כסגלה, ורמז לה בפסוק (תהלים קיט ט) 'במה יזכה נער את ארחו' במה יזכה האדם לנער, על ידי את ארחו, שיכניס אורחים לביתו, להאכילם, להשקותם ולמלאות כל ספוקם בסבר פנים יפות. וספר לו שגם אביו של הבעש"ט נושע בדרך זאת. יש שרמזוהו בפתוב (מז כג) 'הא לכם זרע' - 'הא' ר"ת הכנסת

הכנסת אורחים בהגה"ה שהביא אף הוא את המעשה בקצור, ונראה שדבר זה נרמז בפסוק (בראשית לח, כד) לזנונים ויאמר יהודה הוציאוה ר"ת לוי, הוציאוה ותשרף הוא רמז ע"י מצות לוי הנרמז במילת 'הוציאוה' הוא נצול מתשרף.

עשיית המצות בשמחה

והעקר שיעשה המצות בשמחה, וכמו שפצינו אצל אברהם אבינו ע"ה שכל עסק המצות היה בשמחה גדולה שהרי כל מצות הכנסת אורחים היה בזריזות שמראה על גדל השמחה בעשיית המצות כנאמר "וירץ לקראתם" וימהר אברהם "ואל הבקר רץ אברהם", וכמו כן במצות המלה שנטל עצה מממרא, וכמו שפצינו בדעת זקנים מבעלי התוספות בראשית (פרק יח פסוק א) וירא באלוני ממרא. פירש"י הוא שנתן לו עצה על המלה. והקשה בדעת זקנים, וכי אדם חשוב וצדיק כאברהם ונתנסה בעשרה נסיונות ועמד בכלן ולא שאל עצה, אף שאל עצה על המלה שצוהו הקדוש ברוך הוא. וי"ל שחס ושלום שישאל עצה אם ימול אם לאו, אלא אם יעשה בצנעה או בפרהסיא, וממרא נתן לו עצה לעשותה בפרהסיא כדי שיראו העולם וימולו אחריו, והינו דכתיב בעצם היום הזה נמול אברהם בעצומו של יום. ע"כ. והנה בגמרא (שבת קל) תניא רשב"ג אומר כל מצוה שקבלו עליהם בשמחה כגון מילה דכתיב (תהלים קיט) "שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב" עדן עושים אותה בשמחה, נמצא שעשה אברהם את המלה לעיני כלם בפרהסיא ובשמחה ובשכר זה ישראל עד סוף כל הדורות עושים אותה בשמחה. וביותר בעסק תורתנו הקדושה וכמו שבאר באור החיים הקדוש על

אורחים, שעל ידי קיומה בהדור רב יהיה לכם זרע, דורות ישרים מברכים. יש שהוסיפו שמסגלת הכנסת אורחים להנצל מצער הלדה, כי 'בעצב תלדי בנים' (ג, טז) ר"ת עיניה צרה באורחים. וזו שגוברת על טבעה ומכנסת אורחים בעין יפה הרי יצאה מכלל 'עצב', וממילא אינה בכלל הקללה.

שכר מצות לוי בהכנסת אורחים

הנה בילקוט שמעוני תהלים (רמז תשכח) ומקורו בשוחר טוב תהלים (לז, א) אמרו חז"ל שהאש של שנטע אברהם רומז לשלשה דברים שצריך להתנהג עם האורח שהם אכילה שתיה לוי ר"ת אש"ל, וכלשונם באותה שעה "ויטע אש של בבאר שבע" אכילה שתיה לוי, והנה בדומה למה שדרשו חז"ל, סוטה (יז א) על איש ואשה שאם לא זכו אש אוכלתן כי כשתסיר אותיות שם י"ה מתוכם תשאיר תבת אש, כמו כן על דרך זה מטין בשם הגר"א שאמר רמז דומה על ענין חסרון מצות הלוי שגורמת שמהאש של נשאר אש, והוא בעקבות מעשה שהיה, וכמו שמובא בספר מי שלמה מהנסח המעתק בספר פנינים משלחן הגר"א פרשת וירא וז"ל שמעתי בשם הגר"ח מוולוז'ין ומטין משמה דהגר"א ז"ל מעשה באיש אחד שהיה בעל צדקה ומכניס אורחים ביותר והיה איש עשיר ולסוף נשרף ביתו, ושאלוהו וכי זו מצוה וזו שכרה, והשיב הגאון ז"ל כי נענש על שלא קים באורחים מצות לוי ונשאר מתבת אש של רק תבת אש, ובאר הדבר כי כשהאדם עושה צדקה מהפך מדת הדין לרחמים להקל הענש, ואם נתחייב אש של גיהנם מקילין לו להחליף אש של גיהנם באש של העולם הזה לשרף ממונו ורכושו אם עשה תשובה, ועין בספר אהבת חסד לרבנו בעל החפץ חיים בפרק על

ובתפלה מעמקא דלבא להשי"ת ולהיות מיטיב
לבריות ולעבד לבוראנו בשמחה ובטוב לבב
ונזכה לגאולה השלמה במהרה בימינו אמן.

הנאמר בפרשתנו "יקח נא מעט מים והשענו
תחת העץ" ירמז על התורה כיעווי"ש.
ויה"ר שנזכה להתחזק תמיד באמונת איתן
בבורא עולם בהתמדה בעסק תורתנו הקדושה

התר מכירה ג

ופרש"י, "שנאמר, וזבחתי מבקרך ומצאנך, וכן וישחט את בן הבקר, וכהנים אוכלים על ידו, ולא הזקיקו להעמיד עדים בדבר". וע"ע בתוס' (קדושין סה:). וכן נפסק ב"ד (סי' קכז ס"ג). ע"ש. [וע' בש"ע (יו"ד סי' יח סעיף יח), ובשו"ת דעת כהן (סי' א)].

ב. ועוד, שהרי רבא דרבא מן החקלאים משתמשים בהתר המכירה, וחזקה דלא שביק התרא ואכיל אסורא, כמ"ש בחלין (ד:).

ג. ועוד שיש כאן ס"ס להתרא, שמא פרות וירקות אלה, מהחקלאים שהשתמשו בהתר המכירה, ושמא מפרות נכרים ממש. ואפלו את"ל דהוי ס"ס משם אחד, ששני הספקות הם שמא הפרות והירקות מקרקע של נכרים, וס"ס משם אחד לא חשיב ס"ס, (כמ"ש התוס' כתובות ט). אולם י"ל ע"פ מ"ש בשו"ת זיו הלבנון (סי' יג), שאם יש חזקה להתרא, מהני ס"ס משם אחד. ע"ש. וכאן יש לנו חזקה דלא שביק התרא ואכיל אסורא. ועוד שפכר כתבו האחרונים דבדרבנן שפיר מהני ס"ס משם אחד. וכמבאר בשו"ת בגין עולם (יו"ד סי' לג), ובשו"ת תשורת שי (ח"א סי' שפה), ובשו"ת מהר"ש ענגיל (ח"ב סי' טל). וכ"כ הגאון רבי יצחק אלחנן בשו"ת עין יצחק (ח"א אורח סי' א אות יט), ובספרו נחל יצחק (סי' לח ענף ג). ע"ש. ושביעית בזמן הזה מדרבנן. [הנה מה שהעיר ביבי"א משום ס"ס משם אחד, לכאורה יש להוסיף יתרה מזו, שהספק כאן הוא ג"כ שמא הפרות הם מהערבה הדרומית, או מחממות].

א. לכתחלה נכון וראוי להקפיד לקנות פרות וירקות רק מחנות שיש לה תעודת פשרות של בית דין מפר, שהפרות הם ללא חשש ספיחין או שמור ונעבד. אבל מעקר הדין אפשר לסמוך על סתם פרות וירקות להתירם באכילה, גם אם אין עליהם תעודת פשרות. שיש כאן רב להתרא, וגם צרוף של כמה ספקות בחשש אסור דרבנן. וחנות של פרות וירקות, והחנוני ירא שמים, נאמן בשנה השביעית לומר שהפרות והירקות שבחנות, נקנו מחקלאים שמכרו שדותיהם לנכרי באמצעות הרבנות הראשית, ואין בהם קדשת שביעית. ואין צורך לברר הדבר כלל, ובפרט שיש לילך אחר הרב, וכיום רב החקלאים מוכרים את הקרקעות לגוי באמצעותה הרבנות, או שהם משומרי שביעית לכתחלה, או באים ממקומות שאינם ארץ ישראל. (ילקוט יוסף עמוד תתנג).

ובהערה (שם) כתב הנה יש לדון האם מתיר לקנות פרות וירקות בשנת השמטה מחנות שאין עליה הכשר כלל. וכן נ"מ לאדם המוצא פרות וירקות ברשות הרבים בשנת השמטה האם מתיר לאכלן. וכן נפ"מ לאדם המתארח אצל משפחה חלונית אם יכול לאכל פרות וירקות. ועוד נפ"מ באדם המקבל או קונה פרות וירקות מחברו, האם צריך לברר מהיכן הם, או דלמא יכול להקל בלי לברר. וע' בשו"ת יביע אמר ח"י (חיו"ד סי' מד) שכתב להקל בג"ד מכמה טעמים בדבר.

א. דקי"ל עד אחד נאמן באסורים, (חלין י:),

בִּדְאֵי שֵׁישׁ לְסִמּוֹן עַל הַתְּעוּדָה לְהַקֵּל. כָּכֵל
תְּעוּדַת כְּשֵׁרוֹת אָפְלוּ בְּדִאֲוִרִיתָא. ואכמ"ל.

וּבַעֲצֵם הַדְּבָר שֶׁל הַתֵּר הַמְּכִירָה, רָאָה בְּאַגְרוֹת
מוֹשֶׁה (חאו"ח סי' קפו) שֶׁלִּפְתָּחֶלָה יוֹצֵאִין י"ח
בְּאַתְרוּגִּים שֶׁל הַתֵּר הַמְּכִירָה. כִּי פִּשּׁוּט שְׁמִכִּיּוֹן
שְׁסוּחִרִים אֵלֶּה עוֹשִׂים ע"פ הוֹרָאת בֵּית דִּין
שֶׁל הֶרֶבֶנוֹת הָרֵאשִׁית אֵין בָּזָה אֲסוּר כָּלֵל, כִּי
בִּדְאֵי שֶׁהַעוֹשֶׂה ע"פ הוֹרָאת בֵּית דִּין אֵין עָלָיו
שׁוּם חֲטָא. וּכ"ה שָׁם (באו"ח ח"ה סי' מב). ע"ש.

גַּם מֵהַר"ז מִינְצֶבֶרְג (קו' פְּרוֹת שְׁבִיעִית סי' ט)
כְּתַב, שֶׁאָפְלוּ לְדַעַת הַמִּתְנַגְּדִים לְמְכִירָה, הָרִי
סו"ס הַמְּכִירָה נֶעֱשֶׂתָה ע"פ דַּעַת הַגְּדוֹלִים
שְׁמִתִּירִים, וְהַפְּרוֹת שֶׁי"י הַתֵּר הַמְּכִירָה, דִּינָם
כְּפָרוֹת הַגְּדוֹלִים בְּקֶרֶקַע עֶכּו"ם, וְאֵין עֲלֵיהֶם
קִדְשָׁת שְׁבִיעִית. וּבִלֹּא"ה דַּעַת הַסּוֹבְרִים כֵּן
בְּטֵלָה בְּמַעוֹטָה נִגְדָּה גְּאוֹנֵי הַסְּפָרְדִּים הַקּוֹדְמִים
שֶׁהַתֵּירוֹ, וּמֵהֶם בַּעַל שְׁמֹן הַמֹּר שֶׁהִיָּה סָבָא
דְּמִשְׁפָּטִים, וְאַחֲרֵיהֶם הַחֲזִיקוּ לְהַקֵּל הַגְּדוֹלִים
שֶׁבְּדוֹרָנוּ. ע"כ.

סֶפֶק סְפִיקָא בְּמָקוֹם שֶׁאֵפְשָׁר לְבָרֵר

עוֹד דָּן בִּיב"א שָׁם, הֵאֵם צְרִיף לְבָרֵר עַל יְדֵי
שְׁאֵלָה מִמְּשֻׁרֵּד הֶרֶבֶנוֹת הָרֵאשִׁית, אִם הַחֲנוּת
הַזֹּאת פְּרוּתִיָּה וִירְקוּתִיָּה מֵהַחֲקָלָאִים שֶׁמָּכְרוּ
שְׁדוּתֵיהֶם לְנִכְרִים ע"פ הַתֵּר הַמְּכִירָה. וְהִבִּיא
מ"ש בִּישְׁכִּיל עֲבָדֵי שְׁבִיעִית אֵין לְסִמּוֹן עַל
הַסֶּפֶק סְפִיקָא לְהַקֵּל, מִשּׁוּם שֶׁאֵפְשָׁר לְבָרֵר
עַל יְדֵי שְׁאֵלָה מִמְּשֻׁרֵּד הֶרֶבֶנוֹת הָרֵאשִׁית, אִם
הַחֲנוּת הַזֹּאת פְּרוּתִיָּה וִירְקוּתִיָּה מֵהַחֲקָלָאִים
שֶׁמָּכְרוּ שְׁדוּתֵיהֶם לְנִכְרִים ע"פ הַתֵּר הַמְּכִירָה.
וּבִזְבָּחֵי צֶדֶק (סי' קי אות קלט) כְּתַב, דְּהִיכָא
דְּאֵפְשָׁר לְבָרֵר ע"י שְׁאֵלָה אֵין לְהַקֵּל מִשּׁוּם
ס"ס. ע"כ. אוֹלָם בְּגִמ' (נִדָּה טו:) אֲמָרִינָן שְׁפִיּוֹן
שֵׁישׁ ס"ס, שֶׁמָּא לֹא רָאִתָּה וְשֶׁמָּא טְבֵּלָה,

וְאִף לְדַעַת הָאוֹסְרִים אֵת הַיָּבוֹל שֶׁל הַתֵּר
הַמְּכִירָה גַּם בְּדִיעֶבֶד, וְא"כ לְכַאוֹרָה לְשִׁטְתָּם
אֲדָרְבָּה יֵשׁ פֶּאֶן רַב לְאַסוּר, מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ
כָּאֵן סֶפֶק סְפִיקָא לְהַתִּיר, שֶׁמָּא הַתֵּר מְכִירָה
מוֹעִיל ע"פ לַעֲנִין הַיָּבוֹל הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ שְׁלֹא
יֵאָסֵר מִשּׁוּם סְפִיחִין, וְשֶׁמָּא הוּא מִשְׁל גּוֹיִים
אוּ מִחֲמֻמוֹת אוּ מִהַעֲרָבָה הִדְרוּמִית. וּבְשִׁמְטָה
בַּזֶּה"ז דְּרַבְּנָן בִּדְאֵי יֵשׁ לְהַקֵּל עַל פִּי ס"ס.
וְאָפְלוּ אֶת"ל שֶׁלְּדִידָהּ חֲשִׁיב הַתֵּר הַמְּכִירָה
כְּכֻלּוֹם מִמֶּשׁ, מ"מ הָרִי אָפְלוּ מִכָּח סֶפֶק אֶחָד
יֵשׁ לְהַתִּיר, וְאָפְלוּ אִם הִיָּה ס"ס לְחוּמָרָא, עֶקֶר
הַהֲלָכָה נִרְאָה דְּנִקְטִינָן לְקַלָּא, דְּסו"ס סֶפֶק
דְּרַבְּנָן הוּא. כְּמ"ש בִּיב"א ח"ט (חיו"ד סי' לא
אוֹת ד) שֶׁהַמַּעֲנֵן יֵשֶׁר יַחֲזוּ פְּנִימוֹ, שֶׁפִּשְׁט הַדְּבָרִים
מִרְאִים וּבָאִים דְּלֹא אֲמָרִינָן ס"ס לְהַחֲמִיר
בְּדְרַבְּנָן. וּכ"כ בִּיב"א ח"י (חיו"ד סי' כח). וְכֵן
נִתְבָּאֵר בְּעִין יִצְחָק ח"ב (כָּלֵל דְּרַבְּנָן אוֹת ב) שֶׁגַּם
כְּשֵׁישׁ ס"ס לְהַחֲמִיר בְּמִלְתָּא דְּרַבְּנָן, הוֹלְכִים
בּוֹ לְהַקֵּל, שְׁסוּף סוּף אֵינוֹ בְּכָלֵל וְדֹאֵי אֵלֹא
בְּכָלֵל סֶפֶק. [וְרָאָה עוֹד בְּמִנְחַת שְׁלֹמֹה (ח"ג
סי' קנח) שֶׁגַּם הַמַּחֲמִירִים בְּהַתֵּר מְכִירָה, מִטַּעַם
שֶׁלֹּא לְסִמּוֹן עַל הַעֲרָמָה בְּדִאֲוִרִיתָא, יְכוּלִים
שֶׁפִּיר לְסִמּוֹן עַל הַתֵּר הַמְּכִירָה בְּמִקּוֹמוֹת שֶׁלֹּא
כְּבָשׁוּ עוֹלֵי בָּבֶל, שֶׁשָּׁם לֹכ"ע הַשְּׁבִיעִית מְדְרַבְּנָן.
וּכְמוֹ"כ אֵין נוֹהֵג שָׁם אֲסוּר סְפִיחִין. וְלִכֵּן נִרְאָה
שֶׁגַּם הַמִּתְנַגְּדִים לְמְכִירָה צְרִיכִים רַק לְהַחֲמִיר
וְלִנְהַג קִדְשָׁת שְׁבִיעִית בְּפָרוֹת הַנִּלְקָחִים מִשָּׁם,
אַבֵּל הַתְּבוּאָה וְהִירְקוֹת מִתְרִין שֶׁפִּיר בְּאֲכִילָה,
וְאֵין טַעַם לְחַשֵּׁב וּלְאַסֹּר גַּם שָׁם מִשּׁוּם סְפִיחִין.
ע"כ].

ד. וְאֵעִיָּקָרָא דְּמִלְתָּא הָרִי דִּי לָנוּ סֶפֶק אֶחָד,
שֶׁסְּפִיקָא דְּרַבְּנָן לְקַלָּא. כִּיּוֹן שֶׁשְׁבִיעִית בַּזֶּה"ז
מְדְרַבְּנָן.

ה. אִם יֵשׁ בְּחֲנוּת תְּעוּדָה מִהֶרֶבֶנוֹת הָרֵאשִׁית,

אין לחוש לך. ע"ש. וכשיש חזקת התר או רב עם הס"ס, בודאי שא"צ לברר, ובפרט באסור שביעית בזה"ז דהוי מדרבנן.

ועוד שכתב הגר"י טיב בערך השלחן (א"ח סי' תלז סק"א) ד"ה אבל, דהא דקאמר המקשן (בפסחים ד.) מאי נ"מ לשילה, הינו משום שלא ידע עדן דמדאורייתא בבטול בעלמא סגי, אבל לפי מאי דקי"ל כהמסקנא דמדאורייתא בבטול בעלמא סגי, ואין הבדיקה אלא מדרבנן, אפלו אי אתיה להמשכיר לפנינו, א"צ לשאל אותו, דבדרבנן א"צ לברר כלל. ע"כ. גם הפמ"ג (א"ח סי' ח ב א"א ס"ק יא) כתב וז"ל: ודע דהא דאמרינן דהיכא דאפשר צריך לברר, הינו רק מדרבנן, דמן התורה כל שיש חזקה להתרא, א"צ לברר, ובדרבנן לא החמירו לברר כלל. ע"ש. והנ"ל כיון דשביעית בזה"ז מדרבנן, ואיכא נמי חזקה דלא שביק התרא ואכיל אסורא, אין צריך לברר כלל. הלכך נאמן המוכר פרות וירקות של השנה השביעית, לומר, שפרות וירקות אלה משדות שנמכרו לגוי ע"י הרבנות הראשית, וא"צ לברר על זה. וע"ע בספר טהרת הבית ח"א (עמוד קלה והלאה). ובשו"ת יביע אמר ח"ה (חיו"ד ס"ס ג) שבאר באורך בשם הרבה פוס', שמן הדין אין צריך לברר כשיש ספק ספיקא. ולכן כתב ביבי"א ח"ה (שם) שמותר לאכל בסעודת מצוה שנערכת ע"י אחד מהמשפחה, שאינו מדקדק בזה, ומבלי לחקור אם הבשר חלק, מטעם ספק ספיקא. וכל שכן לגבי שביעית ותרומות ומעשרות שבזמן הזה מדרבנן.

ולכאורה מאידך גיסא יש כאן ג' ספקות להחמיר. א. שמא ירקות אלו משל כמה מוכרים שלא עשו התר מכירה. ב. ואת"ל משל התר מכירה, שמא כדעת המחמירים

מתרת לו, וא"צ לשאל אותה. וכן פסק מרן ביו"ד (סי' קפד סעיף יא), שהבא מן הדרך, ואשתו שהתה אחר זמן וסתה שעור שתוכל לספר ז"נ ולטבל, מתר לו לבוא עליה, ואינו צריך לשאל אותה, משום שיש ספק ספיקא להתרא, שמא לא ראתה, ושמא טבלה. ע"כ. הרי דבס"ס א"צ לברר אפלו ע"י שאלה.

והא דאמרינן (פסחים ד.) דלא סמכינן אחזקת בדוק כשהוא בעיר, מפני שיכול לשאל אותו, כבר תרץ הגאון רבי ישועה בסיס בספר אבני צדק (ביו"ד סי' קכב סק"ב), דשאני התם שבכל השנה היה בחזקת חמץ. אבל בעלמא כל שיש ספק ספיקא להתרא א"צ לברר אפלו ע"י שאלה בלבד. ע"ש.

אי נמי ע"פ מ"ש המנחת יעקב בתורת השלמים (סי' קפה סק"א), דשאני ההיא שהיתה בחזקת טהרה. ע"ש. ואף כאן יש חזקה דלא שבקי התרא ואכלי אסורא. וע"ע להפרי חדש (א"ח סי' תלז) שג"כ חלק בין ההיא דפסחים (ד.), שאף במקום חזקה אם אפשר לברר ע"י שאלה צריך לשאל אותו. ובין אם יש רב להתרא, דרבא וחזקה רבא עדיף (קדושין פ.). וכ"כ בשו"ת רעק"א (ס"ס קז ד"ה ברום), שבמקום רב א"צ לברר, אלא אם כן יש חזקה המתנגדת לרב, הא לאו הכי אין צריך לברר במקום רב. ושכ"כ המעדני יום טוב (פ"ק דחלין). ולפ"ז הרי ס"ס עדיף מרב, דהא ר"מ דלא אזיל בתר רבא וחייש למעוטא, אזיל בתר ס"ס להקל (בגדה נט.). וכן הוכיחו מכאן האחרונים דס"ס עדיף מרב. וכמ"ש הרשב"א בתשובה (סי' תא).

וכיון שיש כאן ס"ס להתרא, אין צריך לברר על ידי שאלה. וכן פסק הרמ"א ביו"ד (סי' קי ס"ט) שאם יש ס"ס אף על פי שאפשר לברר

להקל, לשלח פרות לחו"ל בלי לעשר, ולסמוך על הב"ח וסיעתו. ע"ש.

ספק דרבנן היכא דאיכא לברורי

ולגבי ספק דרבנן, נתבאר בעין יצחק ח"ב (פללי ספק דרבנן אות כה) דאזלינן לקלא גם היכא דאיכא לברורי, ומ"מ אם הברור הוא דבר שבנקל אפשר לבררו על ידי שאלה וכדומה, נכון לברר הדבר, שאם הוא לפנינו יש לשאל ולברר. דנקטינן לגבי ס"ס שאין צריך לברר (בי"א ח"ו יו"ד סי' כח), ונודע דטעם ההתר בספק ספיקא הוא משום דבספק הראשון נעשה לספק דאורייתא ואזלינן בה לחומרא מדרבנן, וכשבא עוד ספק הוה לה ספק דרבנן ולקלא. ולפי זה פשם דבספק ספיקא אין צריך לברר, כן גם לגבי ספק דרבנן, אין צריך לברר גם היכא דאיכא לברורי.

ונתבאר בכמה דוכתי דנקטינן לדינא דספק דאורייתא לחומרא מדרבנן, וממילא ההתר בס"ס הוא משום דספק דרבנן לקלא. וראה עוד ביבי"א ח"ה (יו"ד סימן ג אות ב), ובילקו"י על הלכות ערלה (פרק י). ומכל זה יוצא שספק דרבנן לקלא הוא גם היכא דאיכא לברורי. מ"מ מסתברא דהיכא דאיכא לברורי בנקל על ידי שאלה וכדו' נכון לברר.

ספק דרבנן בשאפשר להחמיר בנקל

ובעין יצחק ח"ב (פללי ספק דרבנן אות כד) נתבאר, שבספק דרבנן שאפשר להחמיר בדבר בנקל, שאין בדבר טירחא יתרה, ראוי להחמיר בדבר כל שבנקל אפשר להחמיר. עפמ"ש כתב הר"ן בפרק ערבי פסחים, בחד תרופא לגבי הסבה, כיון דלאו מלתא דטירחא היא, ועבדינן לרוחא דמלתא. וכ"כ מהר"ם חלאווה שם, דאע"ג

שהמכירה לא מועילה. ג. ושמא גם אם מועילה אולי הלכה כהמבי"ט שנוהג קדשת שביעית בקרקע של גוי.

אף ביביע אמר שם כבר דחה שאין לומר ס"ס שמא משדות שלא נמכרו, ושמא הלכה כהמבי"ט, וכתב שס"ס זה אין בו ממש, הספק הראשון, משום דרבא דרבא מוכרים שדותיהם. והספק השני הוא נגד המנהג ונגד מרן, וס"ס להחמיר נגד מרן ל"א. ועוד דבלא"ה רבו האחרונים שהוכיחו במישור דלא מהני ס"ס להחמיר בדרבנן כדי לאסור. [ואולי גם בנ"ד שכתבנו ג' ספקות, יש לומר שהספק השני הנ"ל הוא נגד דברי מרן הבייע אמר, ועכ"פ אין לנו תלמידיו לעשות ס"ס נגד דעתו. ועין]. ויתכן, שפמ"ו שדעת רבים מהפוסקים שלא עושים בדרבנן ס"ס לחומרא, ה"ה ג' ספקות. וראה לשון הכו"פ (יו"ד סי' סט סוף סק"י) שפיון שיש כאן ספק בדרבנן מאי נ"מ אי איכא תרי ספקי (להחמיר) או חד ספק, דמה לנו להחמיר בספק אסור דרבנן).

אם יש לנו להקל יותר בתרי דרבנן

ובתרי דרבנן יש להקל יותר, ששביעית בזה"ז דרבנן, וגם אסור ספיקין דרבנן. דהנה בכ"ד מפלגינן בין תרי דרבנן לחד דרבנן, וכמ"ש התוספות (מגלה יח). וע' במנחות (לא), ובשו"ת באר יצחק (חיו"ד סי' כו). ובבית שמואל (אה"ע סי' כח ס"ק נב) מבאר שבתרי דרבנן הוי כאסור שאין לו עקר בתורה.

והגאון רבי יוסף צבי הלוי בספר עשר תעשר (עמוד קפ) כתב, שפיון דהוי תלתא דרבנן, תרו"מ בזה"ז דרבנן, ותרו"מ של פרות מדרבנן, וחייב של הלוקח מדרבנן, בשלשה דרבנן יש

לראות מי הם סברת המעוט. ובפרט שבספר גט פשוט (ריש פלל ו) כתב, דנקטינן כרב הפוסקים גם במידי דרבנן להחמיר. אף שבמקום אחר הוא עצמו כתב דלא אמרינן אחרי רבים להטות אלא במחלקת דינים פנים אל פנים. וכנראה שיש לראות מי הם העומדים בסברת המעוט.

ספק דרבנן במקום חזקה לאסור

עוד יש לדון בספק דרבנן במקום שיש חזקה לאסור, והנה דעת רב הפוסקים דספקא דרבנן לקלא אפלו היכא דאתחזק אסורא. וע"ש עוד וכו"ה בעין יצחק ח"ב (פללי ספק דרבנן אות טז) שלדעת רבים מהראשונים, אמרינן ספיקא דרבנן לקלא גם היכא דאתחזק אסורא. ולא מתחשבים בחזקה במקום ספק דרבנן. ואפלו באסור דרבנן שיש לו עקר מן התורה יש להקל. ושם אות יז נתבאר, שאפלו למאן דאמר דספיקא דרבנן היכא דאתחזק אסורא אזלינן לחומרא, הני מלי בספק במציאות, אבל בספיקא דדינא אזלינן לקלא.

אם מתר לקנות פרות מהשוק שיש ספק אם הפרשו תרו"מ

וביבי"א ח"ט (יו"ד סי' ל) דן אם מתר לקנות פרות וירקות מן השוק, שיש ספק אם הפרשו מהם תרו"מ. שלכאז' הרב הוא מעשר, ויש עוד ספק אחר שמא הפרות והירקות הללו נקנו מקרקע של גוי, ושנגמרה מלאכתם ע"י גוי, שאז פטורים ממעשר. ואף שכיום רב הפרות והירקות של ישראל, מ"מ יש פאן ס"ס, שמא מעשרים, ושמא של גוי.

ונקטינן (ע' ביבי"א ח"ה חיו"ד ס"ס ג) דשפיר דמי לעשות ס"ס שספק אחד הוי מחצה על מחצה,

דברבנן הוא ואית לן לממר ספיקא לקלא, כיון דאפשר בלא טרח ובלא הוצאה, שפיר דמי, ומהיות טוב אל תקרי רע.

דין ספק דרבנן במקום רב לאסור

עוד יש לברר בזה, איך הדין בספק דרבנן במקום שיש רב לאסור, רב במציאות או רב פוסקים. ובשו"ת ימי יוסף (ח"א אה"ע סי' א. וכן בשו"ת שלו שארית יוסף ח"א עמ' נ) כתב, שכבר הסכימו רבא דרבנותא דאף בספקא דדינא ששנוי במח' הפוס' אמרינן ספק דרבנן לקלא, ואפי' אם רבו האוסרים על המתירים, מ"מ מוכח מדברי הרמב"ם והכס"מ דאף בכה"ג אזלינן לקלא, ובפרט לפי מ"ש האחרונים שכל שלא נח' הפוסקים פנים אל פנים עם טעמים ונמוקים, אין בזה אחרי רבים להטות, ועוד שאפי' אם נאמר שהם רבים במנין, מ"מ אינם רבים בחכמה וכו'. וה"ה כשיש ס"ס להחמיר, אע"פ שס"ס חשיב רב, מ"מ לא עדיף מבי"ד שמחמיר שהוא גדול בחכמה ורב מנין, ואעפ"כ בדרבנן אזלינן לקלא.

ולענין הלכה כתבנו בעין יצחק ח"ב (פללי ספק דרבנן אות יג) דלכתחלה אזלינן בתר רב הפוסקים להחמיר אף בדרבנן, אלא שבמקום צרך או מקום מצוה או שעת הדחק וכדומה, יש לסמוך על מעוט הפוסקים להקל במלתא דרבנן, ואין מתחשבים בזה ברב פוסקים, אחר שלא נחלקו פנים אל פנים. וכן אין למחות ביד המקלין בזה גם שלא בשעת הדחק, וסומכים על מעוט פוסקים במידי דרבנן. וע"ש עוד.

נמצא שאין הדבר ברור לומר דגם במידי דרבנן הולכים להחמיר כרב פוסקים. וצריך לדון בכל מקרה לגופו, אם יש עוד צרופים, ולאו כל אסורי דרבנן בחדא מחתא מחתינהו. וגם יש

עֲרָלָה. וְכ"כ בַּש"ע (יו"ד סי' רצד סי"ז), וּבִרְדָּב"ז (ח"א סי' תקפ). וְכ"כ מוהר"א אַזולַאי (ברכ"י יו"ד רצו סק"א) לַגְבִּי חָשַׁשׁ כָּלֵאִים בְּקוֹנָה מְגוּיִים. וְאַף שֵׁישׁ שְׁמִינִיּוֹת מִן הַכֶּרֶם לְשׁוֹק, מִכְּמָה טַעֲמִים י"ל שֶׁאֵין כָּאֵן קְבוּעַ (דלד"ו חֲשִׁיב פֶּרִישׁ. וְעוֹד שִׁי"א שְׁנִמְצָא בִּיד מוֹמָר כְּנִמְצָא בִּיד גּוֹי לַעֲנֹן קְבוּעַ. וְעוֹד שֵׁישׁ שְׁמִינִיּוֹת ע"י גּוֹיִים, שְׁאֲצֵלָם וְדֹאֵי שִׁינָה הַכֶּלֶל דָּכַל דְּפָרִישׁ מְרַבָּא פֶּרִישׁ). וְעוֹד שְׁבֻזָּה"ז י"ל שֶׁסֶּפֶק עֲרָלָה מֵתָר, שִׁי"א שְׁבֻטָּלָה קְדָשְׁתָּהּ הָאֶרֶץ וְכֵלֵאִי הַכֶּרֶם וְכֵן עֲרָלָה הֵם מִדְּרִבְנָן.

וְסוּף דְּבַר שֵׁישׁ כָּאֵן כְּמָה סִפְקוֹת לְהַקֵּל, שְׁמָא הִלְכָה כְּהִתּוּס' וְסִיעֲתָם שְׁבֻזָּה"ז בְּטָלָה קְדָשְׁתָּהּ הָאֶרֶץ וְסִפְקָהּ עֲרָלָה בִּא"י מֵתָר. וְאֵת"ל כְּד' הַחֻלְקִים, שְׁמָא פְרוֹת אֵלֶּה הוּבְאוּ מִהַשְׁטָחִים שְׁמַחוּץ לְגִבּוּלוֹת א"י.

וְאַף שֶׁהִרְבֵּנוֹת הָרִאשִׁית רְגִילָה לְפָרֶסֶם בְּכָל שָׁנָה רְשִׁימַת הַמְּקוֹמוֹת שֶׁאֵין לְחוּשׁ בָּהֶם מִשּׁוּם עֲרָלָה, וְלִכְאוּ' יִצְטָרֵךְ הַקּוֹנָה לְבָרֵר הַדְּבָר וְלֹא יִקְנֶה מִפְּרוֹת שֶׁאֵינָם מִן הַמְּקוֹמוֹת הַנִּזְכָּרִים בְּרִשְׁמֵיהֶם. כִּי שִׁי"א שְׁאֲפִי' בְּמָקוֹם שֵׁישׁ ס"ס לְהַקֵּל, צָרִיךְ לְבָרֵר. אֲלֵא שֶׁהַשְׁעָר הַמֶּלֶךְ (הַל' מִקְּוֹאוֹת כָּלֵל ג) הוֹכִיחַ מִהַסְמִי"ג וְסוּה"ת וּמִדְּכִי שֶׁא"צ לְבָרֵר. וְשִׁגְם הַרְשָׁב"א לֹא הִחְמִיר רַק כְּשֵׁישׁ חִזְקַת אֲסוּר.

וְעוֹד, שֶׁקָּשָׁה מְאֹד לְכָל אֶחָד לְבָרֵר הַדְּבָר, מֵאַחֵר שֶׁלְמִדּוֹ הַסּוֹחֲרִים לְזִיף וּלְכַתֵּב עַל הָאֲרָגִזִּים שֶׁל הַפְּרוֹת שֶׁהֵם מִמְּקוֹמוֹת הַמוֹפִיעִים בְּרִשְׁמֵי הַרְבֵּנוֹת הָרִאשִׁית שְׁמַחֲזָקִים בְּכַשְׁרוֹת, וּמִלְבָּד זֶה בְּאוֹתָם אֲרָגִזִּים שֵׁישׁ עֲלֵיהֶם תּוֹת שֶׁהוּבְאוּ מִמְּקוֹם מְסִיִּם הַמְּחַזֵּק בְּכַשְׁרוֹת, חוֹזְרִים וּמִשְׁתַּמְשִׁים בּוֹ בְּהִבָּאֵת פְּרוֹת מִמְּקוֹמוֹת שֵׁישׁ בָּהֶם אֲסוּר, נִמְצָא שֶׁבְּמִצִּיאוֹת קָשָׁה הַדְּבָר לְבָרֵר אִם הַפְּרוֹת הֵלְלוּ כְּשִׁרִים הֵם מִבְּלִי חָשֵׁשׁ.

וְהַשְׁנִי מִטָּה הַדְּבָר לְרֹב, וְכַמ"ש הַפְּנִי (כְּתוּבוֹת ט. וּבְקו"א ש"ס), שֶׁלְרַמְבַּ"ם דְּסִפְקָא דְּאוּ' לְחוּמְרָא רַק מִדְּרִבְנָן, י"ל שֶׁלֹּא הִחְמִירוּ חֲכָמִים אֶלֶּא בְּסִפְקָא אֶחָד שֶׁהוּא כְּמַחֲצָה עַל מַחֲצָה, אֲבָל בְּהַצְטָרַף עִמּוֹ סִפְקָא נֹסֶף, אֲפִלּוּ אֵינוֹ שָׁקוּל, כִּיּוֹן שֶׁשׁוּב לֹא הוּי כְּפִלְגָּא וּפְלִגָּא, לֹא הִחְמִירוּ חֲכָמִים, וּמֵתָר לְגַמְרִי. וּבִיבִי"א ח"ז (א"ה"ע סי' ט אות ה) וח"ח (א"ה"ע סי' ט אות ג) הוֹכִיחַ מִהַרְמַבַּ"ם שֶׁאֲפִלּוּ סִפְקָא שֶׁאֵינוֹ שָׁקוּל כְּמַחֲצָה עַל מַחֲצָה, רְאוּי לְצַרְפוֹ לְסִפְקָא אַחֵר הַשָּׁקוּל, דְּהוּ"ל רַבָּא, וְאֲזִלְיָן לְקַלָּא. וּבִפְרָט כָּאֵן שֶׁהַסֶּפֶק הָרִאשׁוֹן דְּשִׁמָּא מְעַשְׂרִים הֵם, הוּא ע"פ הַרְבֵּי, כִּי רַק מְעוֹט סוֹחֲרִים מְעַלְמִים מִהַמְשָׁגִיחַ עַל הַתְּרוּמָה, וּמִמִּילָא גַם כְּשֶׁהַסֶּפֶק הַשְּׁנִי לֹא שָׁקוּל וְהִלְקוּחַ מְגוּיִם הוּא רַק מְעוֹט, חֲזִי לְאַצְטְרוּפִי.

וּבִפְרָט שֶׁתְּרוּמָה"ז בְּזוּה"ז מִדְּרִבְנָן (רַמְבַּ"ם תְּרוּמוֹת פ"א ה"ו. ש"ע יו"ד סי' שלא ס"ב. וְכ"ד רוה"פ), וּמִבְּאֵר בְּרַאב"ד (בְּהַשְׁגוֹת פ"א מְהַל' מְעַשֵּׂר ה"ט), שֶׁרַק דָּגֵן תִּירוּשׁ וַיִּצְהַר הוּוּ מֵה"ת, וְהַשְׁאֵר הַכֹּל מִדְּבָרֵיהֶם. וְכ"ד הַתּוּס' וְהַרְמַבַּ"ן וְעוֹד רַבִּים, וְא"כ פְּרוֹת וִירְקוֹת בְּזוּה"ז הוּוּ תְּרֵי דְרִבְנָן, וּמִבְּאֵר בְּב"ש (א"ה"ע סי' כח ס"ק נב) שֶׁאֲסוּר שֶׁהוּא תְּרֵי דְרִבְנָן, הוּי כְּאֲסוּר שֶׁאֵין לוֹ עֵקֶר בְּתוֹרָה, וְא"כ מְעַקֵּר הַדִּין בְּסִפְקוֹ מִיָּהָ יֵשׁ לְהַקֵּל, וְכ"ש בְּס"ס.

מְעַקֵּר הַדִּין מֵתָר לְקִנּוֹת פְּרוֹת בְּשׁוֹק מִבְּלִי הַשְּׁגָחָה שֶׁאֵינָם עֲרָלָה

וְלַגְבִּי עֲרָלָה נִקְטִינָן, שֶׁפְּרוֹת הַנִּמְצָאִים בְּשׁוֹק, מֵתָר מִן הַדִּין לְקִנּוֹת מֵהֶם, וְלֹא לְחוּשׁ שְׁמָא פְרוֹת עֲרָלָה הֵם, כִּי רַב הַפְּרוֹת אֵינָם עֲרָלָה, וְקִי"ל כֹּל דְּפָרִישׁ מְרַבָּא פֶּרִישׁ. וְהַמְּחַמֵּיר לְקִנּוֹת רַק מִחֲנוּיּוֹת שֵׁישׁ לָהֶם תְּעוּדָה מִבֵּית דִּין שֶׁהַפְּרוֹת שֶׁלָּהֶם כְּשִׁרִים, תַּע"ב.

וְזֶה מִכְּמָה טַעֲמִים, שֶׁרַב הָעֲנָבִים בְּשׁוֹק אֵינָם

עברה. אולם לדינא עדיף שיסמכו על גדולי עולם שהקלו בענין, ולא יכשלו בשביעית לכל הדעות]. (לקוט יוסף עמוד תתסג).

ובהערה (שם) כתב פן כתב בשו"ת יביע אמר (ח"י יו"ד ס"ס מא) שמוצוה רבה איפא בזה להציל רבים מעון, הן לאותם חקלאים שלא יוכלו לעמדם באסור עבודת הקרקע בשמטה, והן לאותם אנשים שלא יוכלו להזהר פראוי לאכל הפרות ע"פ קדשת שביעית עם כל הדינים שמתחייבים מכך, וכמ"ש התוס' (ספ"ה לט.) שאין מספר לדינים ולאסורים שיש בפרות שביעית שצריך לנהג בהן קדשת שביעית. וע"י המכירה והפקעת קדשת שביעית נצולים מכל זה.

ופשוט הדבר, שיכול לכתחלה להיות שליח שלהם כדי למכור את הקרקעות שלהם דרך הרבנות, ואין בזה כל חשש. וזה ברור.

ועוד, שהרי הנדון כאן הוא על אסורים רבים לאין מספר שנכנסים אותם אלה שאין עושים התר מכירה, לעצמם ולאחרים, ולמה לא יסמך על דעת גדולי עולם המתירים, ובפרט היביע אמר שהוא בודאי עמוד גדול לסמך עליו, [ובפרט שיש כאן כמה וכמה ספקות וכנ"ל. ולכאן גם יכול לעשות תנאי, שמוכר עבורו בתנאי שאינו עובר בזה על אסור לא תחנם], בכדי להציל את בעל השדה, ואת כל האוכלים מאותו יבול של השדה, מאסורים רבים כל כך. ועכ"פ היה צריך להדגיש שבתורת עצה צריך וחובת קדש ליעץ כך לכל קרוביו ומכריו שאינם שומרים תורה ומצוות שיעשו פן.

ובודאי שפאשר יסמך אותו בעל שדה על התר המכירה, על פי הוראת גדולי הדורות ומרן אמו"ר, אין לו שום חשש בשמים, ולכתחלה יכול לסמך עליו, במקום לעשות

ואין מקום לומר שסוף סוף ירויח ע"י הברור שידע עכ"פ שהארגז של הפרות הנוכחי אינו מאותם שאינם מופיעים ברשימה כלל, שהנדב"ק (יו"ד סי' נז) כתב, שאף הרשב"א שהצריך בדיקה, לא החמיר רק אם יתבררו שני הספקות ע"י בדיקה, אבל אם לא יברר רק ספק אחד, אין אנו אחראים כלל לעמוד על הברור, ומתר בלי ברור כלל. וכ"כ רע"א בת' (סי' עז), והחות דעת (בית הספק ס"ק לה), ועוד רבים. וגם בנ"ד שלא יברר בודאי שהפרות האלה מתרים, שאפשר שזיפו הסוחרים, או שפרות אלה הובאו ממקומות שיש בהם אסור בארגז שהובאו בו מקדם פרות כשרים. ובפרט בנ"ד שיש ג' ספקות, שמא מן הרב שהם כשרים, ושמא מן השטחים שמחוץ לגבולות א"י, שספקם מתר, ושמא הלכה כמ"ד שגם בא"י בזה"ז ספק ערלה להקל, נראה דלכ"ע א"צ לברר כלל. ומ"מ המחמיר לעצמו תבא עליו ברכה.

ב. מצוה רבה על כל אדם ואדם לשדל אצל קרוביו ומכריו, וכל איש יהודי שיכול להשפיע עליו, שאם יש מהם מי שאינו נזהר פראוי בכל דיני השביעית, שלכל הפחות יעשה את מכירת הקרקעות לגוי בשביעית, שמוצוה גדולה יש בזה להציל רבים מעוונות רבים מאד, הן לאותם החקלאים עצמם שלא יוכלו לעמדם באסור עבודת הקרקע בשמטה, והן לאותם אנשים שלא יוכלו להזהר פראוי לאכל אותם הפרות בקדשת שביעית עם כל הדינים שמתחייבים מכך, ואלו עתה על ידי המכירה והפקעת קדשת שביעית נצולים רבים ממכשולים, וזה ברור. [ודלא כמי שכתב שאסור לעזר ולסיע בדבר מכירת הקרקעות בשביעית, והחשיבו זאת כמסייע בידי עוברי

אסורים רבים, [שהרי הוא עובד בשנת השמטה וכאמור], ואמאי לא נסמך על זה גם אנו, ונלמד את כל אותם שלא זכו לשמור מצות שמטה, לעשות את התר המכירה.

ובפרט שבאור לציון (ח"א עמוד ל) הסתמך על דברי מהר"י עזריה (הובא בס' דברי מנחם ס"ס חצר) שאפלו אדם אחד שנהג לברך על איזה ענין, לפי שלא ידע שיש מחלקת בדבר, ואלו ידע מתחלה שיש מחלקת בזה, לא היה נוהג לברך, אעפ"כ יוכל להחזיק מנהגו. ע"ש. שאם פעם אחת נהג כדעת גדול אחד, שוב לדידיה נקבע המנהג. ואם כן, הרי הסומכים על ההתר מכירה, כבר נהגו בשמטה הקודמת לסמך על הגדולים המתירים. ובעקר הדברים שבאול"צ כבר תמה ע"ז ביבי"א ח"ט (או"ח סי' כג). אלא שבלא"ה הרי הם סומכים על מי שגדול, ויפה עושים, וכך יש להורות להם.

ולא דמי למ"ש בספר העקדה (שער כ) על מקומות דשכיחי פרוצים בעריות, ורצו בית דין להושיב זונות פנויות, כדי שלא יפלו באשת איש, והשיב, כי כל חטא קטן הנעשה ברשות ב"ד הוא חטאת הקהל, וזה היה עון סדם פילגש בגבעה, וסיים, כי מי שלא יקבל זה בדעתו, אין לו חלק ונחלה בתורת ה'. ע"ש. דהקא אין אנו מתירים אסור כדי שלא יעבר על אסור אחר, אלא אומרים לו לסמך על גדולי הדורות, ולסמך על כמה וכמה ספקות, כדי שלא יעבר על אסור לכלי עלמא. ובכה"ג גם ספר העקדה יסכים שיש לומר כן. ויתרה מזו כתב בשו"ת אגרות משה (חיו"ד סי' נב). עש"ה. וראה גם בשו"ת יבי"א (ח"ה יו"ד סי' יב). ובאגרות משה שם כתב, לתן השגחה שלא ימכרו שם מאכלות אסורות, במקום שא"א למנע אותם מלמכר מאכלי

חלב למי שרוצה לאכלם אחר אכילת בשר. ושם (בסי' עב) כתב עוד לגבי השפרת אולם חתנות לאנשים שיכולים לרקד שם בתערבת.

ג. גם המחמירים שלא לעשות את המכירה לגוי על ידי הרבנות, פעמים שטוב שיעשו גם את המכירה, בכדי להציל ממכשול, וכגון, שיש בעיר מכירה של פרות שביעית על ידי אוצר בית דין, והמחירים שם גבוהים יותר ממחירי השוק באפן נכר, שיש בזה חשש של סחורה בפרות שביעית, ובמדה ומכרו את הקרקעות לגוי על ידי הרבנות ויתכוננו לרווחא דמלתא, בזה ינצלו מאסור סחורה בפרות שביעית. וגם יצטרכו לזהר בכל דיני השביעית כמו סחורה בפרות שביעית, וקדשת פרות שביעית ודמי שביעית, ובכללם אסור הפסד פרות שביעית ועוד. אולם על ידי המכירה יש להם על מי לסמך. אך ישירו קרקע קטנה שלא ימכרו אותה, בכדי לקיים המצוה כהלכתה. וזה נצרך בזמנינו היום, לפי שרבים מהפרות של אוצר בית דין, אינם נמכרים במחירים מוזלים כפי שורת הדין, ויש בזה חששות של כמה אסורים, ונמצא שעל ידי שיעשו גם התר מכירה כדי לבטח את עצמם, יש תועלת גדולה כדי להנצל מחששות של אסורים רבים. (ילקוט יוסף עמוד תתסו).

ובהערה (שם) כתב כל זה פשוט על פי המבאר לעיל. וגם המחמירים בזה, יודו שפדאים המה הגדולים שהתירו את המכירה, ומכללם רבנו יצחק אלחנן, היש"א ברכה, ומרן אאמו"ר רשכבה"ג זיע"א, ועוד ועוד, והם עמודים גדולים, שאפשר להסתמך עליהם. והא קמין שפלים נצרכים לזה, כמו בענין אוצר בית דין,

שעדיף גם למכור את העצמים לגוי, נראה שאין צורך בזה, כיון שע"י מכירה זו מפקיעים את הפרות והירקות מחיוב תרו"מ].

ושו"ר שבשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' רמו) דין לגבי זריעה בחממות במצעים מנתקים, שאחר שהעלה להתיר בזה, מחמת שיש כאן צורך של כמה קולות למעשה. א. זריעה בתוך הבית. ב. שביעית בזה"ז. ג. עציץ שאינו נקוב. ד. הספק של חבל ארץ זה (גוש קטיף) אם נתקדש בכלל קדשה שניה. ה. מה שהצעתם דהמלאכות יעשו ע"י גוים. סיים, שמאד כדאי להוסיף סניף להתיר, למכור אותם לגוי, והם מתכוננים באמות למכירה, וגם אסור לא תחנם, לא שיהיה כלל בעציץ בעלמא וקרוב אפי' בעציץ נקוב. [והביא ג"כ שכתב הורו פן]. ובזה ירויחו רוח נוסף, שאף שמצד ההלכה יתכן להקל בחממות, מ"מ יש לחוש שמא זהו נגד רצון חז"ל, לעשות בשביעית תעשייה שלמה של גדולי שביעית, ולספק לכל העם גדולים טריים שנזרעו ונעבדו ונקצרו בשביעית, וכל העם יהנו ממה שנזרע בשביעית אפלו בהתר. אבל כעת שיעשו להם מכירה לגוי יצאנו מחשש זה. ע"כ. ובשבט הלוי (ח"ט סי' רלו) מצדד להקל יותר בחממות שבחבל קטיף שהם ספק אר"י. וע"ע בשבט הלוי ח"ו (סי' קסז), ובח"ח (סי' רמה), ובח"ט (סי' רלו), ובח"י (סי' קצט) מה שפקפק בזה. והגרשז"א במנחת שלמה (ח"ג סי' קנח) כתב, שאם עשו ג"כ התר מכירה כנהוג, יש להקל בשפי.

ד. הטוב ביותר הוא לאכל מיבול של גוים. ואם אין לו יבול של גוים, יש אומרים שטוב יותר לאכל רק מהתר המכירה, ולא מאוצר בית דין. אולם לדינא יכול לכתחלה לסמוך על אוצר בית דין, ובלבד שהמחירים אינם

שרבים פקפקו על המצוי היום ברב המקומות שהמחירים אינם נכרים שזה כמו חלקת פרות. ולפעמים מחמת חסר ידיעת ההלכה, שגם אנשים יראים ושלמים אינם יודעים את פרטי ההלכות כראוי, נכשלים בכמה הלכות של טפול בגנה ובעצצים ועוד. ובכמה דברים שנחלקו הפוסקים, ע"כ טוב עכ"פ לרוחא דמלתא שיוסיפו לעשות בצנעא גם התר מכירה, ויועיל לצאת גם ידי חובת המחמירים. ויש בו הצלה גדולה לכל ישראל, גם לשיטתם. וזה תקון לצאת ממחלקת הפוסקים בכמה דינים, וגם לגבי אוצר בית דין, ועוד.

וגם המחמירים בזה, טוב שיחתמו ג"כ על שטר המכירה של הרבנות, כדי לצאת מכלל ספק. והרי עכ"פ הוי ספק ספיקא, והוי ספק ספיקא בדרבנן. [ואם חוששים משום לא תחנם, יעשו תנאי שהמכירה שלהם היא רק בתנאי שההלכה כדעת הפוס' ומרן אאמו"ר שאין בזה לא תחנם. ועוד שלדידהו דס"ל שאם יש לא תחנם המכירה לא חלה, וא"כ אין בזה כל חשש לחתם על המכירה. ובפרט שעל עצם החשש של לא תחנם, יש כאן צרופי כמה ספקות, שמא בישמעאלי אין אסור, ושמא במכירה לזמן אין אסור, ושמא כשנעשה לתועלת הישוב אין אסור, או שבגוי שיש לו כבר אחיזה באר"י אין אסור]. ולגבי חממות סגורות במצעים מנתקים, אין שיהיה כאן אסור של כל תחנם לגוי. [וראה שם שנתבאר להלכה, שבמקום צורך פרנסה וכדומה אפשר להקל לזרע בחממות סגורות, ששביעית בזה"ז דרבנן, ומעקר הדין יש לתפס לקלא. ולמעשה הכל יהיה במצעים מנתקים, דהוי גם עציץ שאינו נקוב שהוא מדרבנן, וגם גדול בתוך בית שהוא ספק בירושלמי. ומה שי"א

שביעית בין זה, ונמצאו כמה מכשולות בענין.
ה. מי שאבותיו ואבות אבותיו מתלמידי החזון
איש שאינם אוכלים מהיבול של התר המכירה,
אינו מחייב להמשיך גם הוא במנהג זה, ורשאי
הוא בעצמו לאכל מהיבול של התר מכירה,
כשיש לו צורך בכך וכיו"ב. [ועל הצד היותר
טוב, יעשה התרה על כך]. (ילקוט יוסף תתסט).

ובהערה (שם) כתב שאף שהריב"ש (סי' שצט)
כתב שהצבור יכולים לתקן תקנות עליהם ועל
זרעם, כמו שמצינו בענין פילגש בגבעה, שלפי
שנשבעו ואמרו איש ממנו לא יתן בתו לבנימין,
נאסרו כל הדור ההוא, ונאסרו גם הדורות
שלאחר מכן, עד שהצרכו לדרש (ב"ב קכא).
איש "ממנו" ולא מבנינו, ומשמע שאלו אמרו
סתם היתה שבועתם חלה אף על הדורות
הבאים. וכ"כ הרמב"ן במשפט החרם, שכן
הדין בכל קבלת הרבים שחלה עליהם ועל
זרעם, כמו שמצינו בקבלת התורה, וכן במגלה,
וכן בצומות. ועוד שאפלו בדברים שלא נתקבלו
בחרם, אלא נהגו כן מעצמם לעשות גדר וסג
לתורה, אף הבנים חייבים לנהג כן, כמו שאמרו
בפסחים (נ): במעשה של בני בישון, שאמר
להם ר' יוחנן, כבר קבלו אבותיכם עליהם וכו',
ואם לא היה ביד האבות לתקן תקנות על
בניהם, איך היו הבנים אסורים במה שנהגו
אסור האבות מעצמם, אלא ודאי שבני העיר
יכולים ומסמכים לתקן תקנות על עצמם ועל
הדורות הבאים לאחר מכן. עכת"ד.

אולם הרב משא מלך (קוונטרס נעילת שערים
במנהגי האסור דף נו). כתב, שמצינו לא ראינו
מי שאביו נוהג חומרא אחת, שבנו יקימנה
אחריו. ובחלין (קה). אמר מר עוקבא אנא להא
מלתא חלא בר חמרא לגבי אבא, דאלו אבא

גבוהים באפן נכר, אבל אם המחירים של
אוצר בית דין גבוהים, עדיף שיאכלו מהתר
המכירה, ולא יכנסו בחששות של אסור
סחורה בפרות שביעית. (ילקוט יוסף עמוד
תתסח).

ובהערה (שם) כתב הנה המציאות בדרך כלל,
שהמחירים של אוצר בית דין גבוהים, ונודע
מה שאמר מרן אאמו"ר כמה פעמים, שלפי
זה בכה"ג פשיטא שעדיף לאכל מפרות של
התר מכירה. וכן נתבאר לעיל בפרק יח סעיף
ב, שאם מוכרים את הפרות במחירים גבוהים,
יש לחוש בזה לאסור סחורה בפרות שביעית,
ובאפן כזה עדיף לקנות פרות של התר המכירה
מאשר לקנות מאוצר בית דין.

ובחדש סיון תשנ"ד נשאל ממרן אאמו"ר מאת
חכם אחד בב"ב, מהי דעת תורה בענין אברכים
שהחמירו על עצמם לקנות ירקות של גויים,
ולא רצו לסמוך לא על ההתר מכירה ולא על
אוצר בית דין. ובמשך השנה נעשה להם קשה
להשיג פרות של גויים, ושאלו האם עדיף
פרות של התר מכירה, או של אוצר בית דין,
והשיב: "פרות של התר מכירה עדיפי מפרות
של אוצר בית דין כשהמחירים גבוהים, ואלו
שנהגו להחמיר בהתר מכירה, יכולים לעשות
התרה על שלא אמרו בלי גדר, ויוכלו מכאן
ולהבא להתשמש בפרות של התר המכירה".
עכ"ל.

וחכם אחד מארה"ב העיד בפני שבמקומו
מוכרים בחנויות יינות של אוצר בית דין המגיע
מארץ ישראל, כל בקבוק בששים דולר, והוא
מחיר מפקע ביותר, ונכשלים בסחורה בפרות
שביעית, ומוציאים פרות שביעית לחו"ל,
ובפרט שאין הכל יודעים לשמור קדשת

משפחות להחמיר ולהמתין ביולדת ארבעים יום לזכר ושמונים לנקבה, בנותיהן שנשארו אינן חייבות לנהג חומרא זו, אלא מיד שנטהרו יכולות לספור שבועה ימים מיום ראיתן, כמנהג רב נשי העיר וכו'. ע"ש. וע"ע לו בשו"ת רב פעלים (ח"ד חיו"ד סי' יח וס"ס כ). ע"ש. וכן עקר. אולם על צד היותר טוב נכון שבניהם יעשו התרה ע"י שאלת חכם על המנהג להחמיר. וכמו"ש כיו"ב מרן הב"י (יו"ד סי' ריד). ועמש"כ בשו"ת יתור דעת (ח"א סי' יב). ואכמ"ל.

ו. שליח שנתמנה על ידי הרבנות המקומית לערוך את מכירת הקרקעות, רשאי למסור את שמות המוכרים לרבנות באמצעות הטלפון, ואינו צריך שיבא בעצמו לרבנות למסור את השמות. אולם אם יש לו אפשרות לבוא בעצמו ולמסור את הרשימה, עדיף שיעשה כן. (ילקוט יוסף עמוד תתע).

ובהערה (שם) כתב דדמי לנותן הרשאה לחברו דרך הטלפון שימכר את דירתו, והוא מודה בקב, והלך חברו ומכר, שמקחו קיים. והוא הדין בגדון דידן שהמנוי מועיל למכירת הקרקעות. וגדולה מזו יש שכתבו, דעדים שהעידו עדות ראיה בבית דין דרך טלפון, שהגדתם כשרה, לפי שדנים את הקול הנשמע בטלפון כקול האדם ממש, וראה בקבץ תל תלפיות (אלול תרנ"ב עמ' 20), ובשו"ת ים הגדול (חו"מ סי' פז).

ז. רבנות של עיר הרוצה להחמיר על כל חנויות של הפרות וירקות שלא להסתמך על התר המכירה, ולהביא יבול של גוים וכדו', ובעלי בתי המלון והמסעדות מסכימים לקב, אין לכופם להזדקק להתר המכירה, אחר שבהסכמתם רוצים לחוש לכל הדעות, ותבוא

כד הוה אכיל בשרא האדנא לא הוה אכיל גבינה עד למחר כי השתא, ואלו אנא בהא סעודתא הוא דלא אכילנא, בסעודתא אחריתי אכילנא, ומוכח להדיא דמר עוקבא לא היה תופס החומרא של אביו באותו שעור שתפס להחמיר וכו', ואיך לא רצה לקיים מה שהורה ר' יוחנן לבני בישון, שמע בני מוסר אביך ואל תטש תורת אמה, הלכך נראה דשאני התם גבי בני בישון שכל בני העיר בכללם קימו וקבלו עליהם שלא לילך מצור לצידון בע"ש משום כבוד השבת, ונעשה על כלם כגדר, וחל ג"כ המנהג על בניהם אחריהם, דסתמא דמלתא קבלו עליהם ועל זרעם, וכמו"ש הריב"ש וכו', ומוכח מדבריו שאין הבנים חייבים באותו גדר ומנהג אלא כשכל בני העיר נהגו כן, אבל יחיד שקבל עליו חומרא אין הבן חייב לנהג החומרא ההיא וכו'. עכת"ד. וכן הסכים הפרי חדש (סי' תצו סעיף ז). ע"ש.

גם בשו"ת בית דוד (חאו"ח סי' ריד) העלה כדבריו החלוק הנ"ל, והביא לו סמוכין מהתשובת מהר"ם אלשקר (סי' מט), ושכ"כ גם בספר חמדת ימים (דף י:). וע"פ זה העלה הרב בית דוד, שהנוהגים שלא לאכל בפסח אלא מחטה מבררת, כפי שהביא מנהג זה הטור (א"ח סי' תנג), אין בניהם חייבים להחמיר חומרא זו, כיון שאין זה אלא מנהג של יחידים, ולא מנהג של בני העיר בכללה. עכת"ד. וכן העלה בשו"ת דבר משה אמריליו (חיו"ד סי' לב). וכ"פ בשו"ת הגיד מרדכי אשיאו (בסוה"ס לקוטים דף ב). והגאון רבי יעקב שאול בספר קול יעקב (דרוש טו). וכ"כ בשו"ת רב פעלים (ח"ב יו"ד סי' כג), שכל שהמנהג להחמיר הוא נחלת יחידים, ואינו מנהג ברור בכל אנשי העיר, אין הבנים צריכים לנהג כמנהג אבותיהם, ולכן במקום שנהגו איזה

אבל לא לענין היבול הצומח באותם השדות, שהיבול עצמו מתר גם לדעת האוסרים את התר המכירה.

ובכבר כתב הגרשז"א בשו"ת מנחת שלמה (סי' מד), שגם אם יש חכם גדול שנוראה לו שהתר המכירה הוא אסור ברור, ושאותו חכם פ' שחלוק עליו בזה, הוא בודאי טועה בהלכה, מכל מקום כאשר נשאל מאדם אחר [שאינו תלמידו], האם מתר לו לעשות את התר המכירה, יש לו להשיב להתר. שהרי קומא לן (ע"ז ז) דבשל סופרים הלך אחר המקל. ואותו חכם מודה שהחכם שחולק עליו הגיע להוראה, ושפיר אפשר לסמוך עליו.

ובספר ועלהו לא יבול, הביא בכ"ד מעשיות שהיו עם הגרש"ז אויערבך, שהיה מפנה שאלות צבוריות, לרבנים הראשיים לישראל, ולא היה משיב תשובה רק לתלמידיו, אבל לכל שאר השואלים, היה אומר, זוהי שאלה צבורית, וצריך ללכת לרבנים הראשיים לישראל לשמע את חוות דעתם בהלכה.

ובפרט בנדון דידן, שהוא תרי דרבנן, שאסור ספיחין דרבנן, ושביעית בזה"ז דרבנן. וגם יש דעת גדולים שמתירים את התר המכירה, ויש על מי לסמוך, בפרט לצבור הרחב. א"כ בודאי שיש לנו לעשות כן, ולא להכשילם באסורים דאורייתא של גבלות וטרפות.

ולדברי הספר הנ"ל, לכאורה אין לתת הכשר לחנויות שאינם נזהרים בבשולי גוויים לדעת מרן הש"ע, ונדע שהרבה פשרויות שנותנים הכשר כפי דעת הרמ"א, אף שלדעת מרן אין לתת הכשר למקום כזה. וכן לגבי יין שאין רבו יין. וראה בילקו"י שבת כרך א חלק שלישי (מהדורת תשע"ג) באריכות שגם לדעת

עליהם ברכה. אולם אם בתי המלון מתעקשים לקבל תעודת הכשר ולהביא פרות וירקות מהתר המכירה, ורב העיר לא הצליח לשכנע את בעלי בתי המלון או בעלי המסעדות, מן הראוי שיתן להם הכשר וידגישו שהוא על פי התר המכירה. וזה דלא כמי שכתב שאין לתת הכשר לחנויות כאלו, אף אם על ידי הסרת ההכשר עלולים למכור שם גבלות וטרפות, או בשר בחלב. וטעמים שאי אפשר לתת הכשר לאסור דרבנן לדעתם, [ואפלו אסור ספיחין, ושביעית בזה"ז דרבנן, דהוי תרי דרבנן], אולם כיון שיש גדולי עולם שהסכימו להתר המכירה, יש לתן להם הכשר בכדי להציל מאסורים חמורים יותר, או אפלו אסורי תורה. (לקוט יוסף עמוד תתעא).

ובהערה (שם) כתב ראיתי למחבר אחד שכתב בשם הגרי"ש אלקשיב (פינה ודעת עמ' קצד), שאין לתת הכשר לחנות שמוכרת מיבול של התר מכירה, אף אם על ידי אי מתן תעודת הכשרות עלולים למכור שם גבלות וטרפות. והטעם משום שאי אפשר לתת הכשר לאסור דרבנן, [ואפלו אסור ספיחין, ושביעית בזה"ז דרבנן, דהוי תרי דרבנן], בכדי להציל מאסור תורה, ודבר זה פשוט ואינו צריך דיון. ע"כ. אולם אחר המחילה מהדר"ג, הדבר אינו מבאר כצרכו, ולא מבטיח אם יש חשש שימכרו שם גבלות וטרפות, כאשר לא יתנו להם השגחה ותעודת הכשר, שבודאי יש לתת להם השגחה ותעודת הכשר. [ובפרט אם יש לחוש שהדבר יגרר גם לשנים אחרות שלא יקפידו על תעודת הכשר]. אלא אפלו אם אין שום חשש כזה, אין זו סבה להוציא תעודת כשרות. שהרי לדעת רבים מהפוסקים, גם המחמירים בהתר המכירה, הינו דוקא לעצם מכירת השדות,

הכנה"ג והרב משא מלך. והוסיף השד"ח, שכל דבר שיש בו פלגתא דרבותא, אין לה הכרעה גדולה מן המנהג, וראוי ללכת אחריו, אפי' במקום שאין המנהג ברור. עכ"ד.

ובש"ט יבי"א (ח"ט י"ד סי' כח) הוסיף, שיש כאן ספק נוסף, שמא פרות וירקות אלו של גוים ממש, וקי"ל כדעת מרן (אבקת רוכל סי' כח) שאין בהם קדשת שביעית כלל. ושזה טעם נוסף שגם אלה שאינם רוצים לסמוך על התר המכירה של הרבנות הראשית, יכולים לקנות מחנות ירקות שמוכרת פרות וירקות אף מאלו של התר המכירה. ובקונט' הר המור על שביעית (עמ' קנג וקנד) כתב הגאון ר' ישראל זאב מינצברג, שכיון שהחקלאים עשו זאת ע"פ הוראת חכם, הפרות מתרים ואין בהם משום אסור ספיחים. ולא גזרו אלא משום עוברי עברה, וכיון שהחקלאים הללו עושים ע"פ הוראת חכם גדול, אין לאוסרם.

ח. גם אלו שמנהגם להחמיר לגמרי בענין התר המכירה, אם נתארחו בבית של ירא שמים, אין שום צורך כלל לשאל את בעל הבית אם הפרות הללו הם מיבול של גוי או מהתר המכירה. (לקוט יוסף עמוד תתעג).

ובהערה (שם) כתב שבש"ט דבר שמואל אבוהב (סי' שכ) נשאל, אודות ספרדים שהולכים לערי אשכנז, אם יכולים לאכל משחיטתו, מאחר שהספרדים מחמירים יותר בבדיקת הראה, והשיב, שאם ידע האורח שנמצאת רעוּתא באותה בהמה, יש לו להמנע מאכילתה, מבלי שיירגישו בטעם חמרתו, אלא יתלה המניעה בסבה אחרת. ומעשים בכל יום בכמה תמימי דרך ההלכים בתורת ה' שנמנעים ממאכלות ומשקים שנוהגים בהם אסור,

הרמ"א אין לקדש רק על זין שרבו זין, ושכ"כ הגרי"ש אלישיב. וכהנה עוד פרטים בהלכה, שלדעת מרן הם אסור גמור, ובפרט כאן באתרא דמרן.

וע"ע בש"ט יבי"א (ח"י י"ד סי' מג) שהפרות והירקות שהובאו משדות שנמכרו ע"פ "התר המכירה" של הרבנות הראשית, מתר לכתחלה לקנותם מבלי לנהג בהם קדשת שביעית, [מאחר שהקרקע של גוי, ויש קנין לגוי להפקיע אותה מקדשת שביעית]. שכל שהדבר נעשה בהתר ע"פ חכמי ישראל, חשוב כדיעבד. וכמ"ש כיו"ב הרשב"א (חלין ו:) דכל היכא שהגוי מבשל מרקחת לעצמו, או למכר לגוים, מתר לישראל לקנות מן המרקחת, דהוי כדיעבד. ע"ש. וכ"כ הפר"ח (סי' קח סק"ז), שמותר לכתחלה לקנות פת שנאפית עם הצלי שלהם, אפי' יש פת אחרת של התר גמור. (ועמ"ש ביבי"א ח"ז י"ד סי' ז אות ג). וכן פשט המנהג להתיר לקנות פרות וירקות מן החקלאים שהקלו ע"י התר המכירה, וכמ"ש בש"ט ישיביל עבדי (ח"ח י"ד סי' כח), שהמחמירים בזה ואינם סומכים על התר המכירה, אינם אלא מעוטא דמעוטא, ורב ככל ישראל, סומכים בשפי' על התר המכירה של הרבנות הראשית, והנח להם לישראל, פי אין להרהר אחר המכירה של הרבנות הראשית, ולפעמים המחמירים בזה יוצא שכרם בהפסדם וכו'. וגם מי שנהג להחמיר, ועתה קשה לו הדבר להמשיך להחמיר, יכולים להתיר לו (ע"י תרטה שלא אמר בלי נדר). וכבר כתב השד"ח (מע' מ כלל ל) מהגר"ח פלאג'י בס' משא חיים, ומטי בה בשם מהר"ק (ש"ש קעא), שהדבר פשוט שאין ראוי לקרא מנהג אלא אחרי רב תושבי העיר, ולא מה שנהגו המעוט מן התושבים. ושכ"כ

כתב, שִׁלְפִי מָה שִׁכְתַּבְנוּ בְּחֵלִין (ג:) דְּשִׁפִּיר
סְמִכִּין אַחְזָקָה, וְאַפְלוּ אֶתִּיהָ קָמוֹ א"צ לְבָרָה,
י"ל שֶׁאֵין כָּל הַחֲזָקוֹת שְׁווֹת. וְכֵן הָאֲמַת. ע"כ.
וּבב"י (יו"ד סימן א) כ' בְּשֵׁם רַבֵּנוּ יִרְחֵם שְׁכָן
דַּעַת ר"י שֶׁא"צ לְבָרָה. וּבִתְפָּאֶרֶת יַעֲקֹב (חל"ו
ג:) כְּתֹב שְׁכָן ד' הַתּוֹס' שָׁם. וְע' רִיטְב"א שָׁם.
וְעכ"פ הֵיכָא שִׁכְבֵּר נִבְדָּקָה וְהַכְשָׁרָה ע"י מְמַחִים
וְהוּבָאָה לְבֵיתוֹ שֶׁל אָדָם הַמְּחַזֵּק בְּכַשְׁרוֹת, א"צ
לְבָרָה יוֹתֵר, מִטַּעַם סִפְקָא סְפִיקָא, דְּשָׂמָא לֹא
הֵיִתָּה כָּאֵן שׁוּם סָרְכָא, וְשָׂמָא הִלְכָה כְּד'
הַמְּכַשִּׁירִים. וְכמ"ש הַרְבֵּ דְּבַר שְׁמוּאֵל הַגָּדֹל.
וּבְשַׁעֲרֵי הַמֶּלֶךְ (הל' מִקְוֹאוֹת בְּכָלִי כָּלִל ג), הוֹכִיחַ
בְּמִישׁוֹר מִהֶסֶם"ג וּבַעַל הַתְּרוּמָה וְהַמְּרָדְכִי (פ"ב
דְּשִׁבּוּעוֹת) דס"ל דְּשִׁפִּיר סְמִכִּין עַל ס"ס אֲפֵלוּ
בְּמָקוֹם שֶׁאֲפָשֵׁר לְהַתְּבָרֵר. וְשָׁכֵן דַּעַת הַרְשֵׁב"א
בְּס' תוֹרַת הַבֵּית, וְכ"פ בְּשׁו"ת הַרְשֵׁב"א (סימן
תא). וְשִׁדְּבָרִי הַרְשֵׁב"א בְּחֵלִין (נג:) שֶׁבְּמָקוֹם
שֶׁאֲפָשֵׁר לַעֲמֹד עַל בְּרִיו שֶׁל דְּבַר בּוֹדֵקִין, אֵינָם
אֵלָּא בְּסִפְקָא דְּרוּסָה וְכיו"ב מִשׁוּם דְּבִהְמָה בַּחֲיָיָה
בְּחֲזָקָת אֲסוּר עוֹמֶדֶת. וְשכ"פ הַפְּר"ח לְהִלְכָה.
וְכֵן עֲקָר. ע"כ.

וְמָה גַּם דְּבַנ"ד פְּעָמִים רַבּוֹת שָׁגַם הַבַּעַה"ב
לֹא יָדַע מְטִיב כְּשֵׁרוֹת הַבֶּשֶׁר אִם הוּא חֵלֶק
(גְּלָט) אוֹ לֹא, עַד שִׁיבָרַר אֲצֵל בַּעַל הָאֲטִלְיָה.
וַיֵּשׁ בָּזָה מִשׁוּם כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת אִם יִמָּנַע מִלֵּאכֹל
שָׁם. וְגַם בְּמָקָרִים רַבִּים חָשַׁשׁ אֵיבָה וּמַחֲלָקָה.
וּמִש"ה שִׁפִּיר סְמִכִּין עַל הַס"ס הַגָּדֹל לְהִקָּל.
וְכֹאֲשֶׁר הֶעֱלָה בְּשׁו"ת יַבֵּיעַ אֲמַר ח"ה (יו"ד סי'
ג אות ב), שֶׁיֵּשׁ לְהַתִּיר לְמִי שֶׁנִּזְהָר לֵאכֹל בֶּשֶׁר
חֵלֶק בְּלִבָּד, לְסַעַד עַל שְׁלַחְנוֹ שֶׁל מִי שֶׁאֵינוֹ
נִזְהָר בָּזָה וְאֵכֹל בֶּשֶׁר כְּשֶׁר מִן הַבָּא בִּידּוֹ,
וּבִפְרָט בְּמָקוֹם סְעוּדַת מִצְוָה.

וּמַעֲתָה כ"ש בנ"ד, שֶׁכִּיּוֹן שֶׁמִּתְאַרְח אֲצֵל אָדָם
יֵרָא שְׁמִים, יֵשׁ לְתִלּוֹת שְׁקוּנָה פְּרוֹת וִירְקוֹת

מִבִּלְתִּי הוֹדַע סִבַּת מוֹנִיעֶתָם. אֲבָל בְּסִתָּם בֶּשֶׁר
כְּשֶׁר הִנָּאֵכֵל בְּאוֹתוֹן מְקוֹמוֹת נִרְאָה פְּשׁוּט שֶׁאֵין
לְהַחֲמִיר מִסִּפְקָא פֶּן נִמְצָא רְעוּתָא בְּאוֹתָהּ
בְּהִמָּה, כִּיּוֹן שֶׁעֲקָר בְּדִיקַת הַרְאָה מְדַרְבְּנָן, וְאִם
בָּא כָּלֵב אוֹ גּוֹי וְנִטְלָה וְהִלָּךְ לוֹ הַבְּהִמָּה מִתְּרַת,
וְאֵין חוֹשְׁשִׁים לוֹמַר שֶׁמָּא נִקְוָה אוֹ סְרוּכָה
הֵיִתָּה. וְכִמּוֹ שֶׁפִּסְקָא מֶרֶן בִּש"ע (סי' לט ס"ב).
וְכ"ש הֵיכָא דְּאֵיכָא סִפְקָא סְפִיקָא, שֶׁמָּא לֹא
הֵיִתָּה רְעוּתָא, וְשָׂמָא הִלְכָה כְּד' הַמְּכַשִּׁירִים.
עַכְתָּ"ד. וְכ"כ בְּשִׁאֲלֵתוֹת שֶׁבְּסוֹף ס' מַעֲשֵׂה
רַב (סי' פ) שֶׁבִּדְרָךְ אוֹ בְּאַכְסִינְיָא אֵין לְחַקֵּר
בְּדִבְרֵי הַסְּרֻכּוֹת, מִשׁוּם דְּהו"ל כְּנִטְלָה הַרְאָה.
ע"כ.

וְהַפ"ח (או"ח תלז) כְּתֹב לְגַבִּי חֲזָקָה, שֶׁאִם הַחֲזָקָה
בָּאָה מִמִּילָא כְּמוֹ חֲזָקַת כְּשֵׁרוֹת דְּבִהְמָה, א"צ
לְבָדֵק. וְע"ע בִּש"ע (יו"ד סי' א) שֶׁאֵף שֶׁרַב
מִצּוּיִים אֲצֵל שְׁחִיטָה מְמַחִים הֵם, מ"מ אִם
הוּא לְפָנֵינוּ צָרִיךְ לְבָדֵקוֹ אִם מְמַחָה הוּא אִם
לֹא, וְלִשְׁאֵלוֹ אִם נִתְעַלֵּף. דְּשִׁאֲנִי הֵתָם שֶׁהַרְבֵּ
הָזָה בָּא ע"י מַעֲשֵׂה, אוֹ מִשׁוּם דְּבִהְמָה בַּחֲיָיָה
בְּחֲזָקַת אֲסוּר עוֹמֶדֶת. וְכ"כ בְּבִאּוּרֵי הַגֵּר"א
(או"ח שם) לְהַשְׁווֹת דִּין בְּדִיקַת הַשּׁוֹחֵט, לְהִהְיֶיא
דְּחֲזָקַת בְּדוּק, דְּבָעִי לְמַשְׁיָלָה. [וְע"ל עֲמַפ"ש
הַמ"מ פ"ב מָה חו"מ ה"י) וְהַב"י (ר"ס תלט)
וְהַפְּנ"י (פְּסָחִים ט). שֶׁבְּבִדְיקַת חֲמִיץ הַחֲמִירוֹ
חֲכָמִים יוֹתֵר, כִּיּוֹן שֶׁתַּחֲלָתָה עַל הַסִּפְקָא נִתְקַנְהָ].

וְהֵכִי נִמִּי הֵכָא שִׁפִּיר מְדַמִּינָן לָהּ לְנִטְלָה הַרְאָה,
וְא"צ שְׁאֵלָה, מֵאַחַר דְּנִשְׁחַטָּה הַתְּרָה, וְגַם לֹא
דְּמִי לְבִדְיקַת הַרְאָה כְּשֶׁהִיא לְפָנֵינוּ דְּשִׁכִּיחַ בָּהּ
טְרָפוֹת, אֲבָל כָּאֵן לְאַחַר שֶׁנִּבְדָּקָה וְהַכְשָׁרָה,
הו"ל כְּשֶׁאֵר טְרָפוֹת דַּעֲלָמָא שֶׁא"צ בְּדִיקָה.

וּבִנְמוּק"י (פְּסָחִים ד) כְּתֹב, שֶׁיֵּשׁ לְמַדִּין מִשָּׁם
שֶׁאֵין סוּמְכִים עַל חֲזָקָה הֵיכָא דְּאֲפָשֵׁר לְבִרְוִיר,
כְּגוֹן רָאָה אֶחָד שֶׁשְׁחַט וְהוּא לְפָנֵינוּ, וְהִרְיֻטְב"א

והמוכר נתן לו עדף שקל אחד מדמי שביעית, הרי זה נחשב כאלו המוכר החליף את הדמי שביעית שלו על אחד מעשרים מהשטר של העשרים שקלים שקבל מהלוקח, ולכא' נראה שמתר לומר למי שחשוד על השביעית: תן לי שקל זה שלך שהוא דמי שביעית, ואני אתן לך עבור זה שקל אחר שהוא יתקדש במקומו. כיון שע"י החליפין לא נתחדש שום ענין של מכשול שיהא מקום לאסור מטעם שאין מוסרין דמי שביעית לעם הארץ.

וכל שכן אם כל החשש של דמי שביעית, הוא מחמת פרות שנעשה בהם התר מכירה, שהרי לפי דעת המוכר בהתרא הוא דקעבד, וכבר הוכחנו שלא שיה' בזה משום לפני עור, וכן האסור שאין מוסרין דמי שביעית לעם הארץ. וכמ"ש המבי"ט (ח"א סי' כא), וא"כ אף בכה"ג שהלוקח יודע ברור שהמוכר נותן לו את העדף מדמי שביעית, אין הקונה צריך לחוש, ויכול לומר לו בפרוש שהקדשה מהמעות שלך תחול על המעות שאני נותן לך.

וע"ש שדן עוד, באפן שיודעים בברור שבעל החנות מכר תחלה ירקות של שביעית שלא בהבלעה, והדמים שקבל עבורם הם דמי שביעית, שלכא' נאסרין כל המטבעות שלו מפני התערבות, מטעם שמטבע הוא חשוב ולא בטיל, וכשמוציא מהקפה ה"ז כמוציא מן הקבוע. ויש לדון אם מטבעות של זמננו יש להם דין שטרות, ואף את"ל שאין להם דין שטרות, מ"מ יש לדון בכסף גיר וכו'. [ע"ש]. ועוי"ל שלא כתבו התוס' שמטבע לא בטיל, רק באסור שקשור לעצם הבעלות של הממון, כמו מטבע של הקדש, משא"כ בדמי שביעית שהוא ממון שלו לכל דבר, והפסד עצמו אינו

כפי הדין, ואף שהוא חושש שמא בעל הבית סומך על התר המכירה, הא איכא ספק ספיקא, שמא מוצרי המזון אלו מהתר המכירה, ושמא אינם מהתר המכירה, ושמא התר המכירה מהני, ושמא אין זו שנת השמטה, ושמא כדעת הפוסקים שאין שמטה בזמן הזה כלל, וכיון דאיכא ספק ספיקא שפיר אין צריך לברר מעקר הדין, בפרט במלי דרבנן. ואם לגבי בשר חלק או פשר כתב גביע אמר דא"צ לברר משום ספק ספיקא, והתם הוא ספק בדאורייתא, כ"ש בנ"ד.

ט. גם המחמירים שלא לאכל מפרות וירקות של התר מכירה, מתירים לטלטל אותם בשבת, ודלא כמי שחשש להחמיר שיש בזה אסור מקצה. (ילקוט יוסף עמוד תתעד).

י. הקונים פרות מיבול שנה ששית בחנות שהמוכר אינו נזהר בדיני שמטה, ומוכר בה גם ירקות שיש עליהם קדשת שביעית, רשאים לקחת עדף ממון מהמוכר, ואינם צריכים להזהר לשלם עבור הפרות במדיק באפן שלא יצטרכו לקבל עדף, מחשש שיש לכסף שביד המוכר דין של דמי שביעית. (ילקוט יוסף עמוד תתעט).

ובהערה (שם) כתב כ"כ במנחת שלמה (ח"א סי' מה) מטעם דאזלינן בתר רב המעות, שאין מדמי שביעית. ואף שמטבע הוא דבר חשוב, ולא בטיל (תוס' מעילה כא:) מ"מ אזלינן בתר רבא, ואמרין דכל המטבעות שיש לו בחנות לאו של שביעית הם.

ואף אם הקונה יודע בברור שהמוכר נותן לו את העדף מדמי שביעית, מ"מ יש לדון שאם הלוקח נתן למוכר שטר של עשרים שקלים עבור פרות ששויים רק תשעה עשר שקלים,

כך. וכן ידאגו שיעשו את מכירת הקרקעות של הרבנות, כיון שברב ככל המקומות לא יעמדו בקיום כל פרטי המצוות, ולכן צריכים לעשות להם את התר המכירה של הרבנות. (ילקוט יוסף תתפו).

יד. אדם שרואה שבני ביתו אינם שומרים על קדשת פרות שביעית כלל, כפי כל פרטי ההלכות שיש בזה, עדיף שיקנה להם פרות וירקות מיבול של גוים, או מיבול המגיע מחממות, או מיבול המגיע מהערבה, ואם לא מצא יבול כזה, יקח פרות וירקות מהתר המכירה, שבכהאי גוונא דבר זה עדיף ממה שיקנה להם פרות וירקות של אוצר בית דין שיש בהם קדשת שביעית. (ילקוט יוסף עמוד תתפח).

טו. אף על פי שראוי ונכון בפרט לבני תורה להעדיף לקנות פרות וירקות שאין בהם כל חשש של ספיחין וכדו', דהינו מיבול של חוץ לארץ או משדות של גוים גמורים, או מיבול המגיע מחממות, ולא מהיבול של התר המכירה, מכל מקום אם המחירים של שאר הפרות וירקות הם גבוהים, יקנו משל התר מכירה, כאשר הפרנסה דחוקה. (ילקוט יוסף שם).

טז. מי שיודע בחברו שיש לו שדות, או שיש לו גנה, שלא מכר את קרקעותיו לגוי, ויודע שעלול להכשל באסורי שביעית, יכול לבקש בעבורו משליחי הרבנות למכר את הקרקעות שלו, שאף בזה נאמר הכלל "דזבין לאדם שלא בפניו" אף לכתחלה טוב להודיעו על כך. וכן בעלי תשובה שהוריהם לא זכו לשמר תורה ומצוות, טוב שהבן או השכן

נאכל ואינו קדוש מחמת עצמו בקדשת שביעית, ומה שחייב גם בבעור, הוא רק דין שפיון שבכסף יכולים בקל לקנות דברי מאכל, אינו דומה לעבדים וקרקעות, ושפיר חל עליו קדשת שביעית לענין זה שצריך לקנות בהם רק אכלין ומשקין ולאכלן בקדשת שביעית. ומאידך יש להעיר עוד מהדין דקי"ל שפרות שביעית שנתערבו מין במינו, אינן בטלן, וצריך לאכל כל התערבת בקדשת שביעית. ע"ש.

יא. גם המחמירים בהתר המכירה יזהרו שלא יבואו לידי זלזול בתלמידי חכמים גדולי הדורות שסמכו על מעשה הקנין במכירת הקרקעות בשביעית, ויחלקו בדין זה כדרכה של תורה. (ילקוט יוסף תתפ).

יב. אף שלכתחלה ראוי ונכון ששליחי הרבנות הראשית ילמדו לאותם העושים את ההתר מכירה, שלכתחלה אין לעשות מלאכות דאורייתא רק על ידי גוי, מכל מקום גם אם יודעים שאותם חקלאים לא יעמדו בזה, ואחרי המכירה ימשיכו לעשות את כל המלאכות על ידי ישראלים, יש לעשות להם את המכירה, ולא להמנע משום כך. (ילקוט עמוד תתפד).

יג. חובת קדש מטלת על רבני הערים והאחראים על המועצות, לבדק ולענין בצרכי העיר על מצות שמטה, ולדאג לשמירת השמטה בעיריות וכדומה, שהם עושים מלאכות רבות לתקון הגנות, ויפוי העיר. וכן שותלים שתילי עצצים ועצים, בצדי הדרכים ובין הכבישים וכדו', שכל זה אסור גמור בשנת השמטה. ולכן יקימו ועדה שבראשם תלמידי חכמים שהגיעו להוראה שיפקחו על

והקנאה. וכ"כ בשבט הלוי (ח"ז סי' ריח) שלפ"ז יוצא, שאלו הרחוקים מהדת, דבר פשוט שאין להם שיכות והשגה למצוה, ובודאי יעבר, וא"כ מתר לעשות פרזבול להם בדרך זכיה.

וע"ע באחיעזר (ח"א אה"ע סי' כח) שבזכות גמור דעת האח' דמהני גם בזכין מאדם, (ודלא כהקצה"ח סי' רמ"ג, וסי' שפב). וראה שם בארץ מש"כ גבי מכירת חמץ ומפל זה יש מקום לדון גם לגבי התר מכירת הקרקעות. ואכמ"ל בזה.

אלא שאין נראה שנתיר הן לגבי חמץ והן לגבי מכירת הקרקעות לגבי אותם העושים כן במזיד, ובפרט שיכול להמשיך מהתרים כאלו שכחת התורה, אף עכ"פ מועיל לצרוף סניפים נוספים בנ"ד. ודו"ק.

יז. מעקר הדין יש להקל להשכיר בית עם גנה בשנה השביעית, לאדם שאינו שומר תורה ומצות, אף שיש לחוש שיעשה אסור, ויעבד בגנה שם בשנה השביעית. אמנם ראוי ונכון מאד שבאפן כזה, יעשו מכירת קרקעות לגוי הנערכת על ידי הרבנות, שימכרו לגוי את הגנה, וכל המקומות שאפשר לעשות שם מלאכה באסור. ואם לא הספיק לעשות כן, יפקיר את חלקו בגנה. (ילקוט יוסף עמוד תתצג).

ובהערה (שם) ראה לעיל פרק א' הערה כ'. וכיו"ב יש להסתפק אם מתר להשכיר בתים בשנה השביעית, לאדם שאינו שומר תורה ומצות, אחר שיש לחוש שיעבד בגנה, בשנה השביעית. ויש בזה ב' נדונים. א. מצד לפני עור לא תתן מכשל, וכן מצד מסייע בידי עוברי עברה. ב. מצד מצות שביתת הארץ, שיתכן שפאשר אחרים עושים מלאכה בשדה

יבקש מהם וימכר את הקרקעות לגוי דרך הרבנות. ואם אינו יכול לבקש מהם רשות, כגון שנמצא כבר סמוך לראש השנה, ואינו משיג את הוריו, ימכר בעבורם. וכמו כן נכון שהרבנות הראשית תכלל במכירת הקרקעות לגוי, את כלל הצבור, ויועיל לרוחא דמלתא, שיתכן שהדבר מועיל, ויש בזה הצלה מעוון, וגם בדיעבד יתכן שיועיל לעוד צרופי ספקות. (שם).

ובהערה (שם) כתב הנה הפוסקים דנו בכיוצא בזה, לגבי מכירת חמץ, וכן לענין כתיבת פרזבול, [ראה שם פרק כד] שאנשים הרחוקים מהתורה והמצות, ואינם יודעים כלל מענין מכירת חמץ וכן מענין הפרזבול, יכול קרוב או ידיד שלהם לעשות להם פרזבול, אפלו שלא בידיעתם, כדי שיגבו חובותיהם בהתר שיזכין לאדם שלא בפניו.

וכמ"ש בכיו"ב בתרומת הדשן (סי' קפח) שאם בעלת הבית לשה ועשתה עסה, והלכה לה. ואם תשהה עוד העסה בלי אפיה, יש חשש שתתקלקל, מתר למשרתת להפריש חלה בלי רשות בעלת הבית, מפני שיזכות היא לה. וזכיה מטעם שליחות. וכן פסק הרמ"א (י"ד סי' שכח ס"ג) ובט"ז (שם סק"ב). אף דקיי"ל שאין מפרישין חלה בלי רשות מבעה"ב. והרשב"א (גטין כ.) כתב, וא"ת כי מקנה להו הזקן מאי מהני הא אנהו לא ידעי כלל. וי"ל כיון דאיכא דעת אחרת מקנה מהני. ובתוספתא (ב"ב פ"א) איתא, גזרי דינין ופרזבולין שלא מדעת שניהם, ולרבי אין כותבין פרזבול אלא מדעת המלוה. וכ' באו"ז (פסקי ע"ז סי' קכ) דדעת הל"ה לכ"ע לא בעינן כי פליגי בדעת המלוה, דדלמא דעתו שתהא שביעית משמטת כדי לקיים מ"ע. ומוכח דלכ"ע אין חסרון מדין זכיה

שלו, בפרט אם אינו אנוס בזה, כמו כאן שהוא מכניס אותם לדירה, עובר באסור תורה של בטול מצות שביתת הארץ, שאפשר שהמצוה היא בחפצא שהקרקע תשבת, וגם אם המלאכות נעשות על ידי אחרים, עובר מן התורה. וכה"ג יש לעיין אפלו במשפיר דירה לגוי.

כמה צדדים ואופנים להקל שאין בזה משום לפני עור או מסייע

והנה קי"ל (ע"ז ו): שאסור לפני עור הוא רק כשאינו יכול להשיגו במקום אחר, והינו דקאי בתרי עברי דנהרא, אבל אם יכול להשיג אותו דבר במקום אחר, ליכא אסור תורה של לפני עור לא תתן מכשול. אך כתבו התוס' ועוד ראשונים (שבת ג.) דמ"מ אסור מסייע מדרבנן יש בו. וכן הוא ברא"ש (שם), ובהר"ן (עבודה זרה שם), שהרי מחיב הוא להפרישו מאסור ואיך יסייע בידי עובדי עברה. ע"ש. וכן כתב הריטב"א שם, דהני מילי לענין לפני עור, דכל היכא דתבעה לה סתמא דומיא דמתני', והא דנזיר ואבר מן החי שאנו חוששים לתקלה כל היכא דמצוי עביד ליתא משום לפני עור וכו', אבל אסור מדרבנן איכא. ע"כ. וכ"פ בשו"ת הרמ"א (סימן נב). וכן כתב בשו"ת חמד (מערכת ו' כלל כ"ו ג) וז"ל: וכפי הנראה רבני האחרונים תופסים כדעת התוס' והרא"ש ודעמיהו דאף בדלא קאי בתרי עברי דנהרא אסור מדרבנן להושיט לחברו דבר אסור, וכן עקר לדינא. וכן כתבו עוד אחרונים, עיין בשו"ת בית יצחק (חלק ארבע חיים סימן כט).

אולם לדעת הרמב"ן (גר"ן ספ"ק דע"ז) כל שיכול להשיג את אותו דבר מקום אחר, אין בו

אסור אף מדרבנן, וכ' המקנה (קדושין נו.) שכ"נ מד' התוס' קדושין שם. [וכבר כתבנו לעיל מה שכתבו האחרונים ביישוב סתירת דברי התוס' אהדדי, כמה שכתבו בפ"ק דשבת, דאיכא אסור מדרבנן בלא תרי עברי דנהרא, ואלו בפ"ק דע"ז כתבו שאף אסור מדרבנן ליכא. ועיין בש"ך (יורה דעה סימן קנא סק"ו), דמחלק בזה בין עכו"ם לישראל. וע"ש עוד

ולדעת המל"מ (פ"ד מהל' מלוה ה"ב) לא כתבו התוס' פן רק אם יכול למצא אצל גוי, אבל אם אינו יכול למצא פן אצל גוי, ורק אצל ישראל אחר יכול להשיג אותו דבר, בזה עובר על אסור תורה של לפני עור לא תתן מכשול. ושכן מבאר בתוס' (חגיגה יג.), ובז"עיר א"ן (מע' ל אות יג) שכן הסכימו כמה גדולים, לאסור.

אמנם בס' לב שומע (מערכת ל אות מג) הוכיח מהריטב"א (ב"מ י.) דלא כהמל"מ. ולכמה אחר מודה המל"מ אם יכול להשיג אצל ישראל אחר שהחזק באסור. וכן דעת הרב פני משה והכתב סופר (יו"ד סי' פג) דכל שיכול להשיג ממקום אחר, אף אצל ישראל מוקד, חשיב פקאי בעבר אחד דנהר דאין בו אסור תורה דלפני עור.

אך יש לחלק שזהו דוקא כשהאסור נעשה בגופו של החפץ הנמכר וכיו"ב, אבל כאן שהוא משפיר לו דירה עם גנה, וזה עושה בגנה כרצונו, ואין האסור בגנה עצמה, אלא שהשוכר עושה בה כאות נפשו, נראה שלכל הדעות יש להתיר. וכ"כ בשו"ת מהרש"ם הנ"ל לחלק בזה, והורה הלכה למעשה בכיו"ב להתיר. ועיין בכנה"ג (יו"ד סי' קנט) שכתב בשם מהר"א ששון, דגם באפן דאפשר לעבר האסור ע"י ישראל אחר לא חשיב קאי בתרי עברי דנהרא.

בחפצא, של שביתת הקרקע, אלא היא ג"כ מצוה על הגברא עצמו כמו בשבת. ועוד, שאינו ודאי כל כך שיעבדו בגנה בשנת השמיטה, שיתכן שלא יעבד בגנה. ועוד, שפיון שהדבר נעשה בעל כרחו, יתכן שגם אם המצוה בחפצא נחשב כאנוס בדבר. [ולפעמים יש בזה גם משום דרכי שלום].

ויש לדון עוד אם שכירות קניא. וראה בשבט הלוי (ח"ב סי' קצח) שלדעת התוס' שביתת שדהו בשביעית לא דמי לגמרי לשביתת בהמתו, דבשדה אם השפיר, אף אי שכירות לא קניא, אין הבעלים עוברים אם לא משום לפנ"ע. וכן מוכח מדברי המהרי"ט, שהתיר להשפיר שדה לגוי בהבלעה. וס"ל שבשביעית דכתיב ושביתה הארץ, וגו' ובשנה השביעית שבת שבתון וגו', שדך לא תזרע וגו', הרי שהתורה פרשה באיזה צורה רצונה שיקים שביתת הארץ, ע"י שלא תזרע, והעשה מתקיים או מתבטל רק ע"י מעשים שלו ולא ע"י מעשה של אחרים. וע' בשבט הלוי שם כמה נדונים לגבי שכירות שדה לחלוני בשביעית.

ולענין הלכה, כיון שיש כאן כמה ספקות, בשביעית בזה"ז שהיא דרבנן, לא נפקא מספק דרבנן, ומעקר הדין יש לפסק לקלא.

ומכל מקום נכון וראוי מאד, שיידבר על לבם של שוכרי הדירה, בנחת ובלשון רפה, ויבאר להם גדל מעלת יקרת המצוות, ומצוות השביעית, שבעבור בטולה גלינו מארצנו. ושעל כל פנים לא יכשילו אותו עצמו בספק של חטא.

אלא שבלאו הכי סמיה בידיה, שלרוחא דמלתא יעשה התר מכירה, ואז אין חשש בזה. והגם שאין ראוי לעשות לכתחלה את מכירת

ואע"פ שלעמיתו כתב להחמיר בזה בשו"ת ערוגת הבשם (חאו"ח סי' נד). וכן כתב הגאון רבי עזריאל הילדסהימר בתשובה (סי' לט). מ"מ העקר להלכה כדברי המהרש"ם. וכן פסק בשו"ת דרכי שלום (סי' מד). וכן העלה בשו"ת מהרש"ג ח"ב (סי' ק' וקב). ע"ש.

והנה כל שיש ספק בדבר אם יעשה מלאכות האסורות בגנה בשביעית או לא, דשמא יעשה בה מלאכות של לאוקמי אילן דשרי בשביעית, קניא לו שאין אסור לפני עור בספק, דאף שספק דאורייתא לחומרא, מ"מ מכשול לפני עור אינו אלא בודאי. וכן משום מסייע מדרבנן אין בזה. ועכ"פ בנ"ד יש לצרף מ"ש בכתב סופר, דלפני עור הוי רק כשמסיעו בגוף האסור.

אמנם לענין שביעית, יש לדון בזה מצד מצות שביתת הארץ, שסוף סוף שדהו איננה שובתת בשביעית. ולכן גם אם אין בזה משום לפני עור, מכל מקום יש לדון בזה משום שביתת שדהו.

ובקבץ מנחת ירושלים (עמ' לט) כתב, שאסור להשפיר דירה עם גנה לחלוני החשוד שיעבד בה בשביעית. אא"כ מתנה בחוזה שלא יעבד בגנה בשום אופן, באופן שאם השוכר יפר את תנאי ההסכם, יצטרף לשלם קנס גדול, ושכל זה יהיה תקף גם בערכאות. וגם הוא יכול לברר בקלות אם השוכר עובד בגנה בשביעית. אבל מה שעושה בעציצים, אין בזה שיכות לבעל הבית, אפי' בעציץ נקוב, כל שאינו מחבר לגוף הדירה. וע"ע בזה בס' שמיטה כהלכתה (עמ' יא), ובס' שמיטת קרקעות (עמ' קד).

אך אין זה מקרח להחמיר בזה. שהרי דעת כמה אחרונים שגם בשביעית אין המצוה

הקרקע, באפן שנעשה הכל מערב שביעית
אין אסור. וי"א שלכן גם לסוברים שהמצוה
בחפצא, לולי דין תוספת שביעית מתר לזרע
ולנטע עד ער"ה.

הקרקעות, כאן כדי שלא יפסיד את ממונו,
(הכסף הזה שמקבל עבור שכירות הדירה), יסמוך על
הפוסקים המתירים את המכירה לגמרי.
ואם עושה כן מערב שביעית קיל טפי, שיתכן
שגם אם המצוה היא בחפצא של שביתת

לה"ו בינ"ו עמ"י עש"ו

בשורה טובה לאנשי התורה ולומדיה

בסיעתא דשמיא יצא לאור עולם סדרת הספרים

"אשיחה בחקיד"

על פרשיות השבוע באגדה

מתוך סדרת הספרים אשיחה בחקיד באגדה ובהלכה

מהרב אורן נזרית שליט"א

הספרים מעוטרים בהסכמת גדולי הדור שליט"א
מלאים בהלכות בקניני תורה ובדרכים לעבודת ה' יתברך
משולבים בסיפורים על גדולי ישראל ודרך עבודתם

וכעת מבקשים לזכות את הציבור הקדוש
לסייע ולהיות שותף

להשלים את סדרת הספרים בהלכה לזיווי הרבים
וזכות לימוד התורה וזיווי הרבים תגן בעדכם

ניתן להקדיש פרשיות
לברכה והצלחה ולעילוי נשמת וכיו"ב

א.ש. אשדוד 052-7627127

לקבלת גיליונות אלו חינם
יש לשלוח בקשה למייל:
toraoren@gmail.com

לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0506491414, 0509013000

בשורה טובה לאוהבי התורה ולומדיה

לה"ד בינ"ד עמ"י עש"ד

בסיעתא דשמיא בקרוב רוצים להדפיס
את סדרת הספרים החדשה

"אשיחה בחוקיך בהלכה"

חמשה כרכים
לסדר פרשיות השבוע

מהרב אורן נזרית שליט"א

נדבך נוסף חשוב מאוד לסדרות הספרים
"שיחות חיזוק", "אשיחה בחוקיך" ועוד מהמחבר

וכעת מבקשים לזכות
את הציבור הקדוש
לסייע ולהיות שותף
בהדפסת סדרת הספרים
"אשיחה בחוקיך בהלכה"
ניתן לזכות בהוצאת הסדרה
או בפרשיות
ולהקדישן לברכה הצלחה
ולעילוי נשחת וכיו"ב

הספרים מעוטרים
בהסכמת גהולת ההור שליט"א
והתקבלו בס"ד באהבה רבה
בהיכלי התורה

לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0506491414, 0509013000

קריאה של חיבה בדבר סיוע להקעת כולל אברכים יגדיל תורה בבאר שבע

הננו פונים אל אחינו בית ישראל היקרים

די בכל אתר ואתר

לבוא לעזרת ה' בגיבורים

לסייע בפתיחת כולל יום לאברכים

בבית הכנסת "היכל שלמה" נזרית באר שבע

בעזרת תמיכה קבועה של הוראת קבע נוכל בעזרת הי"ת
לקרוא לאברכים שמבקשים ללמוד בהתמדה במשך יום שלם

ולהרחיב גבול הקדושה בעיר האבות

זכות התורמים חשובה כזבולון שתמך באחיו יששכר

ומקיים מצוה רבה בלימוד התורה ולמעלות אין קץ

וזוכה שיקויים בו "ברוך אשר יקים את התורה הזאת"

ו"בצל החכמה בצל הכסף"

ו"שלוש רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול"

לפרטים: טל 0509013000

אברכים המעוניינים להתקבל לכולל ניתן לפנות לטל: 0504158840

ניתן לתרום בדרך פשוטה דרך קישור לנדירים פלוס

<https://www.matarapro/nedarimplus/online/?mosad=7005270>

למעוניין להקים הוראה בעצמו קוד מוסד יגדיל תורה באר שבע 52227

למעוניין לתרום בהעברה בנקאית עבור יגדיל תורה

בנק מזרחי מ.ח 371407 סניף 426

ניתן להעביר תרומה בביט ליגדיל תורה לטלפון מס 050-9013000

שוותפים להקים מקום לה' משכנות ל'אביר יעקב'

אי"ה רוצים להתחיל בבניית בית כנסת

ובית מדרש יגדיל תורה

ומקוה טהרה לנשים ולגברים

ברחוב שמשון עמיצור בשכונת רמות בבאר שבע

רוצים לשתף 840 חברים שישתתפו בס"ך של תרומה בשם 'יעקב'

מו"ז רבי יעקב אביחצירא זיע"א

סה"כ 'יעקב' 182 ש"ח כפול 36 חודשים

דרך הקישור של נדרים פלוס מקבלים החזר מס לפי סעיף 46

וקבלה דיגיטלית למייל

בטלפון 03-7630585 שלוחה 9219

מי שיהיה שותף
יזכה בספר חדש
יגדיל תורה בהלכה
שבת כרך א'

ערוץ יגדיל

או בסריקה

לפרטים: 0548410379

לפרטי הפקדה לחשבון בנק מזרחי סניף 426 מ.ח. 371407 ע"ש יגדיל תורה